

SZAKDOLGOZAT

Kiss Hajnalka

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

Közfoglalkoztatási program és tájgondozási lehetőségek Csemő településen

Konzulens: Dr Illyés Zsuzsanna

Belső bíráló:

Külső bíráló:

Tanszékvezető: Dr Valánszki István

Kiss Hajnalka

Tájrendező specializáció

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kiss Hajnalka
A Hallgató Neptun kódja: GJ0PKI
A dolgozat címe: Közfoglalkoztatási program és tájgondozási lehetőségek Csemő településen
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens intézetének neve: Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsgabizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023. év november hó 06. nap

Hallgató aláírása

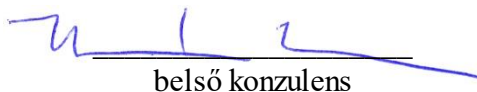
NYILATKOZAT

Kiss Hajnalka (hallgató Neptun azonosítója: GJ0PKI) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre **javaslom** / **nem javaslom**¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: 2023. év november hó 06. nap

belső konzulens

---

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Módszertan.....	4
1. Fogalmak, kifejezések tisztázása	5
2. Az önkormányzat mint közfoglalkoztató	7
2.1 Közfoglalkoztatási programok tevékenységei, általános gyakorlata.....	7
2.2 Közfoglalkoztatási programok jelenlegi helyzete	8
2.3 Közfoglalkoztatás önkormányzati lehetőségei és jó gyakorlatra példák.....	8
3. Csemő közfoglalkoztatási helyzete	12
4. Csemő tájvizsgálata.....	14
4.1 Csemő településhálózati helyzete.....	14
4.2 Település természeti adottságai	14
4.4 Csemő gazdasági és társadalmi viszonyai	16
4.5 Csemő tájtörténete	18
4.5 Jelenlegi tájhasználatok	22
4.6 Védettségek és értékek	23
4.7 Csemő területeinek tulajdoni viszonyai	26
4.8 Közfoglalkoztatás helyszínei.....	28
5. Javaslatok, a közfoglalkoztatási program tájgondozási lehetőségei	36
5.1 Fenntarthatóbb növényalkalmazás	36
5.2 Szikkasztóárok helyettesítése esőkertekkel	37
5.3 Védett bicikliúthálózat kiépítése	38
5.4 Tájfásítási, erdősítési javaslatok.....	39
5.5 Helyi túraúthálózat fejlesztése.....	40
6. Összefoglalás	41
Köszönetnyilvánítás	42
Irodalomjegyzék.....	43

Ábrajegyzék

1. ábra: Csemő közfoglalkoztatottjainak számának változása 2017-2021	12
2. ábra: Csemő „felvirágzása” az évek alatt.....	13
3. ábra: Csemő talajtani adottságai	15
4. ábra: Csemő környéki vízfolyások.....	15
5. ábra: Csemő népességváltozása 2011 és 2021 között.....	17
6. ábra: Csemő szociális támogatásban részesülő nyilvántartott álláskeresőinek számának változása 2017 és 2021 között	18
7. ábra: III. katonai felmérés (1869-87) Csemő jelenlegi területhatárával	19
8. ábra: Csemő 1941-es katonai térképe	21
9. ábra: Tájhasználati arányok Csemőn	22
10. ábra: Csemő, Kocsér és Nyársapát erdőterületének és lombkorona borítottságának összehasonlítása, 2018	22
11. ábra: Csemő tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területeinek övezetei	23
12. ábra: Csemő különleges természetmegőrzési területei	24
13. ábra: Tájképvédelmi szempontból megőrzendő elemek, 2019	25
14. kép: Két gémeskút helye (jobb) és alapzata (bal)	25
15. ábra: Egyedi tájértékek darabszámkülönbsége a felmért és fennmaradt közt	25
16. ábra: Csemő területe tulajdonviszony szerint csoportosítva	26
17. ábra: Önkormányzati tulajdon kataszter	27
18. kép: A Hétvezér tér Csemő belterületének központjában és bal oldalt a Harangláb szobor, 2023	28
19. kép: A Templom tér a katolikus templom szomszédságában, 2023	29
20. kép: A református templom és az előtte lévő zöldterület, 2023.....	29
21. kép: Wass Albert szobor, 2022	30
22. ábra: Tűzvesélyesség alapján színezett térkép a Putrisarki parkerdővel a középpontban	30
23. kép: Az ököcentrum Csemőn, 2022	31
24. kép: Nefelejcs Óvoda előtti útszakasz	31
25. kép: Ladányi Mihály Általános iskola és a környezete.....	32
26. kép: Tájház melletti zöldfelület.....	32

27. kép: Csemő temetője	32
28. kép: Sportpálya és a környéke	33
29. kép: A Gógány-ér őszi állapota, 2022.....	34
30. kép: A Vasút dűlő a belterületből temető felé, 2023.....	35
31. kép: A Hétvezér tér virágágyásai, 2023	36
32. kép: Dr Kováts Zoltán.....	37
33. kép: A Hétvezér tér egynynári virágkiültetése, 2023 ősz	37
34. kép: Csemő belterületének útmenti árcai	38
35. ábra: Esőkert felépítésére példa	38
36. kép: Csemő belterülete felől Zöldhalom megközelítése, 2023	39
37. kép: Túraútjelzés Csemő belterületén, 2023	40

Bevezetés

Magyarországon a közfoglalkoztatás lehetőséget nyújt az elsődleges munkapiacból kiesettek visszaintegrálására. Az önkormányzatoknak és bizonyos állami foglalkoztatóknak, mint az erdőgazdálkodók, lehetőségük van közfoglalkoztatottak alkalmazására pályázni.

A tájgondozás a természetvédelem, környezetvédelem, a kulturális örökségvédelem és a helyi tájidentitást erősítő eszköze. A közmunkások alkalmazása a tájgondozási munkálatok során, főként a fenntartási feladatok elvégzésében tud sokat segíteni.

Csemő 1952-ben Cegléd és Nagykőrös határos területeiből vált le és lett önálló község. Csemő rendkívül büszke az 1997-ben a „Virágos Magyarországért” versenyen elért első helyezésére, amelyre kapta a „legvirágosabb település” címet. Egy évvel később, 1998-ban harmadik helyezett lett az „Európa legvirágosabb település” versenyen.

Szakedolgozatomban kitekintést teszek a magyarországi közfoglalkoztatási helyzetre, majd egy általános tájvizsgálatot végzek Csemő településen, végül feltárom, hogy milyen tájgondozási feladatok vannak, megvizsgálom a közfoglalkoztatási programok fejlettségét, továbbá hogy a közfoglalkoztatási programok mennyiben segítik a feladatok ellátását.

Módszertan

A táji adottságokat helyszínelés, légifelvételek, továbbá egyéb adatok segítségével térképezem. Az eredményeket a QGIS térinformatikai programmal elemzem. A közfoglalkoztatási adatokat részben kutatásokkal, főként önkormányzati adatbázissal és interneten elérhető forrásokkal állapítom meg, majd táblázatos formában értékelem ki. A további tájgondozási lehetőségeket a helyszínelés és térképi elemzések alapján állapítottam meg. A helyi közfoglalkoztatási állapotot Csemő község polgármesterével folytatott interjú során mérem fel.

A tájgondozási lehetőségek és a közmunka összefüggéseit először országos szinten állapítom meg, ezután szűkítem le Csemő településre. Ennek folyamán a már megvalósult és most is folyó közfoglalkoztatási programokat értékelem, a célkitűzéseiket vizsgálom. Végül a lehetőségek alapján összegzem, mikkel lehetne bővíteni a már meglévő programokat.

1. Fogalmak, kifejezések tisztázása

Tájgondozás

A tájgondozás olyan elkötelezett tevékenységek összességét jelenti, melyek célja a tájak ápolása és a természeti, kultúrtörténeti, tájképi értékek védelme, valamint fenntartható fejlesztése. Ezen folyamat során az optimális egyensúly megteremtése a természetkímélő tájhasználatok és a tájvédelem között kiemelt jelentőséggel bír. A hagyományos karakter és a táj sokféleségének megőrzése, valamint az ott élők életminőségének fenntartása és fejlesztése a fő célkitűzések közé tartozik. (Hubayné, 2017.)

Közfoglalkoztatás

A közfoglalkoztatás elsődleges célja, hogy munkajövedelemhez juttassa azokat, akik szociális ellátásban részesülnek, különösen azokat, akik foglalkoztatást helyettesítő támogatást kapnak. Fontos kiemelni, hogy a közfoglalkoztatás nem azonos a közérdekű munkával. (INT-01)

Közfoglalkoztatott

A közfoglalkoztatott lehet az a személy, aki munkaviszonyt létesíthet és már betöltötte a 16. életévét. Emellett teljesítenie kell az alábbi feltételek egyikét:

Az első lehetőség, hogy regisztrált álláskereső a járási hivatalban, és foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesül, vagy álláskeresői vagy szociális ellátásra nem jogosult álláskereső.

A második lehetőség, hogy menekültként, oltalmazottként vagy menedékesként elismerés iránti kérelmet nyújtott be, kivéve, ha menekültügyi őrizetben van.

A harmadik lehetőség olyan harmadik országbeli állampolgárok esetében áll fenn, akiket az idegenrendészeti hatóság a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény 62. § (1) bekezdésének a), c), d), f) pontjai alapján kijelölt helyen való tartózkodásra kötelezett. (INT-01)

Közfoglalkoztató

A közfoglalkoztatás keretében egy sor különböző szervezet és intézmény vesz részt, amelyek sokféle területen tevékenykednek. Ilyenek például a helyi és nemzetiségi önkormányzatok, valamint ezek jogi személyiséggel rendelkező társulásai, amelyek a helyi közösségek érdekeit képviselik. A költségvetési szervek, mint például az

erdőgazdaságok és nemzeti parkok, olyan intézmények, amelyek központi vagy helyi költségvetésből finanszírozottak, és feladataik közé tartozik a természeti erőforrások megőrzése és fenntartható gazdálkodás.

Az állami és önkormányzati tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek felelősek az ingatlanok kezeléséért és fenntartásáért, továbbá segítenek az állami és önkormányzati tulajdonnal rendelkező vagyon hatékony hasznosításában.

Az erdőgazdálkodók, ideértve a magánerdőgazdálkodókat is, gondoskodnak az erdők kezeléséről és fenntartásáról, és szerepet játszanak a természeti erőforrások megőrzésében és fenntartható használatában. A szociális szervezetek és a start szociális szervezetek a társadalmi kohézió erősítésére és a hátrányos helyzetű emberek munkaerőpiaci integrációjára törekednek. (INT-01)

A közfoglalkoztatás típusai

A hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás keretében a foglalkoztatás maximális időtartama legfeljebb 12 hónap lehet, és a napi munkaidő 4-8 óra közötti tartományban mozog.

A mintaprogramok esetében is legfeljebb 12 hónapig tart a foglalkoztatás, bár általában jóval rövidebb szokott lenni, és a napi munkaidő fixen 8 óra. A start mintaprogram például mindössze 1,5 hónapokat foglal magába.

Fontos megjegyezni, hogy a fenti időtartamok és munkaidők a közfoglalkoztatási jogviszonyokra vonatkoznak, és azokat a közfoglalkoztatók és közfoglalkoztatottak közötti megállapodások alapján határozzák meg. A pontos részletek és a konkrét munkaidők az adott programokban és a közfoglalkoztatási jogszabályokban találhatóak. (INT-01)

2. Az önkormányzat mint közfoglalkoztató

Ahhoz, hogy értelmezni tudjuk a mintaterületen megjelenő közfoglalkoztatás és tájgondozás kapcsolatát, fontos először megvizsgálni az országos helyzetet. Meg kell ismernünk, mi a célja a közfoglalkoztatásnak, hogy mi az aktuális helyzete országos szinten, továbbá az önkormányzatok szerepét mindebben.

2.1 Közfoglalkoztatási programok tevékenységei, általános gyakorlata

A közfoglalkoztatási programokkal kapcsolatos kutatási eredmények és tapasztalatok összefoglalásával az alábbi megállapítások fogalmazhatók meg:

A közfoglalkoztatás célja és elméleti háttere a munkanélküliség kezelése, a szegénység elleni küzdelem és a gazdasági stimuláció.

A közmunkaprogramoknak makrogazdasági célok is vannak, mint például a szezonális munkanélküliség csökkentése, a közvetlen munkahelyteremtés, a regionális és strukturális munkaerőpiaci problémák kezelése, valamint a szegénység elleni küzdelem és a gazdasági stimuláció. (Nyilas – Váradi, 2010)

A közfoglalkoztatásnak pozitív hatása például a munkatapasztalat és a szegények támogatása. Ugyanakkor figyelembe kell venni a negatív hatásokat is, mint például a munkakeresésre fordítható idő csökkenése, a magánfoglalkoztatás kiszorítása, a hatékonyabb programok erőforrásainak elvonása és a munkapiac torzulása.

A workfare programok az USA-ban és Európában arra törekedtek, hogy csökkentsék a jóléti ellátásoktól való függést és javítsák a résztvevők képességeit. Ezek a programok általában a munkát garantáló és a képességek fejlesztését szolgáló elemeket kombinálják.

A kutatási eredmények szerint a közmunkaprogramok hatékonysága és hatásai nagymértékben függenek a programok jellegétől, a résztvevők helyzetétől és a vizsgált időszakról. Általában az aktív munkahelyteremtő programok hatásosabbak, de a hatások hosszú távon nem mindig tartósak.

A közmunkaprogramok hatékony eszközök lehetnek a szegénység elleni küzdelemben és a társadalmi integráció elősegítésében, de fontos a programok tervezése és végrehajtása során a különböző tényezők figyelembevétele, valamint a hosszú távú hatások értékelése. (Kálmán, 2015. 42-58.old.)

2.2 Közfoglalkoztatási programok jelenlegi helyzete

A közfoglalkoztatásban dolgozók munkavégző képessége és hatékonysága számos kritikát kap, a közfoglalkoztatók részéről. Általánosságban ismert, hogy a közfoglalkoztatottak produktivitása alacsonyabb a piaci elvárásokhoz képest. Bár a teljesítménymutatók javultak, a közfoglalkoztatásban dolgozók hatékonyságát a szervezők általában a piaci követelmények 50–60%-ára becsülik. A közfoglalkoztatottak többsége tudja, hogy képességei miatt a nyílt munkaerőpiacon nem tudnak elhelyezkedni, továbbá azok, akik próbálták, nem tapasztaltak jelentős anyagi előnyt, így a munkaerőpiacra való visszatérés motivációja alacsony volt. (Szabó et al, 2017)

A közfoglalkoztatottak hatékonyságának alacsony szintje magyarázható azzal, hogy a közfoglalkoztatottak motivációja és munkamorálja alacsonyabb, mint a piaci munkavállalóké. Az alacsonyabb bérezés és a hiányzó bónuszok, elismerések szintén hozzájárulnak ahhoz, hogy a közfoglalkoztatottak kevésbé elkötelezettek a munkavégzésben.

Vannak pozitív példák is, például az értékteremtő programokban a hatékonyság lassan, de fokozatosan javul, a mezőgazdasági termelésben tapasztalható a résztvevők szakmai képességeinek növekedése az évek során.

Azokban az esetekben, amikor a közfoglalkoztatottakat megfelelő képzéssel és motivációval látják el, javulhat a hatékonyságuk. Azonban a közfoglalkoztatás valódi célja a társadalmi integráció és az esélyegyenlőség előmozdítása. A hatékonyság és a termelékenység szempontjából a közfoglalkoztatás valószínűleg sosem fogja teljes mértékben felvenni a versenyt a piaci munkahelyekkel, de az általa nyújtott lehetőségek és a társadalmi haszon miatt továbbra is fontos szerepet játszik a foglalkoztatáspolitikában. (Századvég, 2016)

2.3 Közfoglalkoztatás önkormányzati lehetőségei és jó gyakorlatra példák

Országszerte sokféleképpen alkalmazzák a közfoglalkoztatási programokat az önkormányzatok, erre sorolok fel néhány jó példát a következő fejezetben. Az adatokat a II. Országos Közfoglalkoztatási Kiállításon részt vevők közül válogattam ki.

Szentlőrinc egy 6500 lakosú kisváros, körülbelül 215 hektárnyi területet foglal magába. 2016-ban a start mintaprogram öt programelemében indult és több mint 100 közfoglalkoztatottat tudott alkalmazni. Egyik csoportja a települési programok

díszítésében vett részt, párnákat varrtak szabadtéri rendezvényekre, kosarat fontak, más programban dolgozók termékéhez zsákokat varrtak és hímeztek. Másik csoport a közfürdő kialakításában vett részt egy régi, használaton kívüli épület helyén. A harmadik csoport a mezőgazdasági földutak karbantartásán munkálkodott, hogy a szőlőhegyi telkekkel rendelkező lakosok könnyebben közelíthessék meg a kertjüket. A negyedik csoportba tartozók a bio- és megújulóenergia-felhasználás projekt keretében brikett gyártását végezték el, melynek felhasználása a település intézményeiben történt. A maradékot kiosztották a rászoruló családok közt. Végül az ötödik csoportba kerültek térkövet gyártottak, melyekből aztán járdákat építettek ki. Ebben az évben, 2016-ban 2 km hosszú járdát raktak újra a megtermelt térkőből. (Pintér, 2016. 23.old.)

Boldva községben 2012-ben 20 fő közmunkást alkalmaztak a belvízelvezetési programelem keretében, mely során az Ördög patak kotrását és a belterületi csapadékvíz-elvezető rendszer karbantartását végezték el. 2013-ban ugyanez a program folytatódott, csupán 10 fővel. Azonban kaptak támogatást mezőgazdasági programra, 31 fős kerettel, mely során 6,5 hektárnyi területet tudtak művelés alá vonni. Gyógynövényeket és konyhakerti növényeket termesztettek, utóbbit szociális étkeztetésre használták fel. 2014-ben a kistérségi start mintaprogramon belül 4 program indult; egy helyi sajátosságokra épülő program (20 fő), melyet 2015-ben 30 fővel folytattak, egy „értékkeremtő” program (5 fő), egy „mezőgazdasági utak karbantartása” projekt (20 fő) és egy „mezőgazdasági” járási program (57 fő összesen). Ezekben a programokon belül térkőgyártást és helyi felhasználását, a Monostor tér felújítását, járható földutak megvalósítását végezték el. A „mezőgazdasági” járási program több település együttműködésével valósult meg, a megtermelt élelmiszereket szociális étkeztetésre használták fel. Burgonyát, csicsókát, babot, hagymát, fokhagymát és különböző fűszer- és gyógynövényeket termesztettek, utóbbiból teakeveréket készítettek. (Pintér, 2016. 42.old.)

Vésztő városban közel 6800 fő él, főként hagyományos terménykultúrák termelése folyik a településen. 2016-ban a start mintaprogram keretein belül 475 főnyi közmunkást foglalkoztattak, hét programelemre bontva. Ezekből kiemelendő az illegális hulladéklerakó helyek felszámolása program, a helyi sajátosságokra épülő program, a bio- és megújulóenergia-felhasználási program és a mezőgazdasági programelem. A helyi sajátosságokra épülő programelemben dolgozók épületek homlokzat-felújítását, ereszcatornák tisztítását, sertéskarámok, önetetők és önitatók készítését, tönkrement járdák felújítását és betonelemek gyártását végezték el. A bio- és megújulóenergia-

felhasználási program során császárfákból (*Paulownia*) álló energiaerdőket telepítettek, gondoztak, pótoltak és ápoltak. A mezőgazdasági programelemben a közfoglalkoztatottak 5 hektáron magkendert, 25 hektáron őszi búzát, 15 hektáron napraforgót és 18 hektáron takarmánykukoricát termesztettek. (Pintér, 2016. 39.old.)

Csáholy faluban 2016-ban hat különböző programelem futott a startmunka mintaprogram keretén belül. Ebből kiemelendő az utcabútorok gyártása, mely során a településkép javulását valósították meg. Kerti kiülőket, utcanévtáblákat, hulladékgyűjtőket, virágládákat készítettek és helyeztek el. Felújították a buszmegállójukat és néhány épületet. A fel nem használt termékeket eladták, a befolyt pénzösszeget a műhely fejlesztésére költötték. (Pintér, 2016. 27.old.)

Liget község 420 főből áll, melynek egyharmada roma származású. 2011 óta évente körülbelül 30-35 fő közfoglalkoztatottat alkalmaznak útfelújítási, település-karbantartási, mezőgazdasági, belvív-elvezetési és egyéb helyi sajátosságokra épülő programjaikban. A falu két szomszédos településével, Magyarszékkal és Bodolyabérrel közösen létrehozott egy szociális szövetkezetet (BO-LI-MA Szociális Szövetkezet). A közfoglalkoztatási program keretében 3,5 hektáron közel 10 000 tő szamócát és 120 fás gyümölcsöst gondoznak. 2015-ben 15 000 liter gyümölcslejt készítettek a terményből, helyi és környékbeli lakosok számára. A gépek beszerzéséhez külön támogatást kaptak a Belügyminisztériumtól. Ezen felül még foglalkoznak brikettgyártással és épületek karbantartásával. (Pintér, 2016. 20.old.)

Cserdi községen 400 fő él, és 647 hektár közigazgatási területtel rendelkezik. A kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzet miatt a település rá van hagyatkozva a közfoglalkoztatási programok adta lehetőségekre. Cserdi a startmunka mintaprogram kezdetétől fogva a mezőgazdasági programelemre fektette a hangsúlyt. 2016-ban 45 fő a mezőgazdasági programban, 29 fő a mezőgazdasági utak karbantartása programelemben dolgozott. Terményei közt főként a zöldségek szerepelnek, fóliasátrakban és szabadföldön egyaránt. Intézmény hiányában a lakosok között osztják szét a megtermelt növényeket, egy részét azonban feldolgozzák, savanyítják, tartósítják. Ezt „Lasipe” néven forgalmazzák és tervezik nagyüzemben gyártani. (Pintér, 2016. 17.old.)

Szarvas Város Önkormányzata már 2001. óta vesz részt közfoglalkoztatási programokban. Az 54 fővel induló mezőgazdasági programelem feladatai közé tartozik az állattartótelep karbantartása, juhok gondozása, szántóföldi növények termesztése,

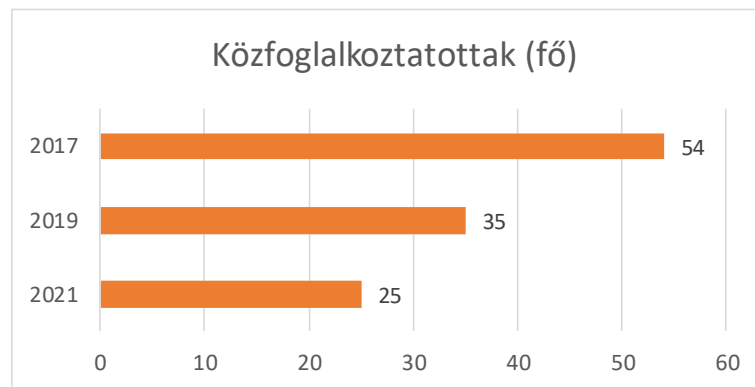
továbbá paradicsomlé készítése és fűszernövényekből szárítmányok és illóolajok előállítására. A helyi sajátosságokra épülő programelemben 45 fő vesz részt, itt fa raklapokból készítenek utcai bútorokat, virágtartót, hulladékgyűjtőt, ezen túl betonlapokat is gyártanak. Egy szociális bérlakást is kialakítottak. Az Erzsébet ligetben tornapályát, futóutat hoztak létre, illetve egy meglévő tanösvényt fejlesztettek, új információs táblát, az újonnan telepített fák köré akáckarót helyeztek ki. Az önkormányzati útör programon belül 5 fő dolgozott 2016-ban. Ők végezték el a 480 km hosszú úthálózat és a 25 km hosszú kerékpárutak, továbbá a 350 db útjelző táblák karbantartását. A hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási programon belül parkgondozó képzés indult, melyen 16 fő vett részt. 20 közfoglalkoztatott közterület-karbantartó és zöldterület-karbantartási tevékenységeket végzett. (Pintér, 2016. 38.old.)

Ez csupán néhány kiragadott példa, amelyek úgy vélem, hogy jól bemutatják a közfoglalkoztatási munkálatok sokszínűségét. Természetesen minden településnek más adottságai, más helyzete, lehetőségei vannak, így a Csemővel kapcsolatos javaslataimat a település sajátosságainak a fényében teszem.

3. Csemő közfoglalkoztatási helyzete

Bár, mint azt korábban említettem, közfoglalkoztató nem csupán önkormányzat lehet és Csemőn jelentős az erdőgazdálkodás (lásd: 4.4 Jelenlegi tájhasználatok fejezet) így feltételezhetnénk, hogy erdészek is alkalmaznak. Azonban a kutatásom során kapcsolatba léptem a NEFAG Zrt.-vel és a Csemői Erdész Szövetkezettel és mindkettő azt felelte, hogy nem foglalkoztatnak közmunkásokat. Így amivel kizárólagosan foglalkoztam a szakdolgozatom során, az az önkormányzati közfoglalkoztatás.

Ahogy a közfoglalkoztatás egyre sikertelenebbnek lett kimondva, úgy romlott mind a támogatás, mind az alkalmazás felé az attitűd. Így nem meglepő, hogy Csemőn mindössze négy év alatt kevesebb, mint a felére csökkent a közmunkások száma (1. ábra)

1. ábra: Csemő közfoglalkoztatottjainak számának változása 2017-2021
(forrás: TeIR adatbázis)

A községen két közfoglalkoztatási program működik. Mindkettő az önkormányzat által kérvényezett és vezetett, a településen más szervezet vagy cég nem alkalmaz közmunkásokat. Az alábbi adatokat a polgármesterrel, Dr Lakos Rolanddal készített interjúm során szereztem.

Startmunka mintaprogram

A rövidebb időtartamú, Start mintaprogram egy évben kétszer, tavasszal és ősszel, másfél hónapig tart. Gyakorlatban település szintű kerületi hulladékgyűjtés, és a 138 darab dűlőt átfogó, körülbelül 600 kilométer hosszú útszakaszon végzik el. Átalában 6 fő foglalkoztatására kap keretet az önkormányzat.

Hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási program

A hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási program 1 naptári évre van tervezve, március elsejétől a következő év február huszonnyolcadikáig. Célja a településüzemeltetés támogatása, melyre általában 12 főnyi keretet kap az önkormányzat, közülük 5 hivatali dolgozó, azaz szakember, 7 pedig kiegészítő munkás. Kéthavonta négy településrészen

konténeres szemétyűjtést végeznek el, melyből két fő a Start mintaprogramból is közre szokott működni. A leggyakoribb tevékenységek a hosszú időtartamú közfoglalkoztatás során a padjavítás, festés, virágültetés, takarítás, szivattyúszerelés, fűnyírás és az önkormányzati programokon való segédkezés. (Dr Lakos Roland szóbeli közlése alapján, 2022)

Főként az utóbb említett közfoglalkoztatási program által köszönheti Csemő település a számos oklevelét és pályázatokon való győzelmét. Először 1997-ben lett Magyarország legvirágosabb faluja, ami miatt az 1998-as ETENTE FLORALE EUROPE versenyen részt vehetett. Itt bronz minősítésben részesült. Kiemelendő még, hogy 2019-ben az Európai Virágos Városok és Falvak pályázaton ezüst minősítést ért el. Az elmúlt közel húsz év átlagában a kistérségben Csemő község adta be és nyerte is el a legtöbb pályázatot. Összesen 9 elismerő oklevelet kapott az évek alatt a Virágos Magyarországért pályázaton. (INT-08) Az évek alatti fejlődését a 2. ábra szemlélteti.

Gyepgondozás, településtisztítás, kulturális programokon való segédkezés és a közparkok rendben tartása a legfőbb tevékenységek. Hiszen, bár a közfoglalkoztatási programoknak is nagy szerepe volt az elismerések megszerzésében, nem elhagyható a lakosok saját igyekezete és erőfeszítése, hogy a városi összképhez hozzáalakítsák saját telküket is, a kertjeiket, utcafelőli telekrészüket gondozzák, bevirágosítják, ápolják.

2. ábra: Csemő „felvirágzása” az évek alatt (saját szerkesztés a csemo.hu képei alapján)

4. Csemő tájvizsgálata

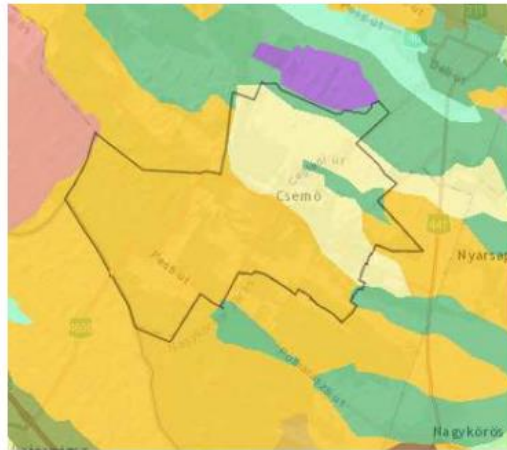
4.1 Csemő településhálózati helyzete

Csemő község Pest vármegye déli részén helyezkedik el, Közép-Magyarországi régióban. Budapesttől mintegy 70 kilométerre található, az M5-ös autópálya és a 4-es út között, a Ceglédi járásban. (KSH, 2013-as adat). A területen összesen 12 település található. Csemőt három város határolja: Cegléd, Nagykőrös és Lajosmizse, melyek Bács-Kiskun vármegye határán találhatók. Csemő szoros kapcsolatban áll Cegléddel és ezen keresztül Budapesttel, amely az oktatás, kultúra, foglalkoztatás és az igazgatás szempontjából jelentős szerepet játszik. A közeli városok közül, beleértve Kecskemétet is, Csemő felé kevés vonzerőt mutatnak. A kistérségi társulások megszűnésével a szomszédos települések közötti együttműködés is megszakadt. Csemő területén több buszmegálló is található, amelyek kerékpártárolóval vannak felszerelve, hogy a vidéken élők könnyen eljuthassanak a falu központjába és Ceglédre. Cegléd és Nagykőrös a 441-es főútvonalon érhető el a közutakon keresztül, mindkettő mintegy 14,5 kilométerre van Csemőtől. A település mindössze 10 kilométerre található a 4. számú főúttól és az M5-ös autópályától. Az M5-ös autópálya révén az M0 autópálya mintegy 60 kilométerre, Budapest 85 kilométerre, Kecskemét 36 kilométerre, Szeged pedig 120 kilométerre található. A 4. számú főúton pedig Szolnok kb. 42 kilométerre fekszik Csemőtől. Csemő területe 79,44 négyzetkilométer. (KSH, 2015.)

4.2 Település természeti adottságai

Csemő, Pest megyében található, a Pilis-Alpári homokhát kistáján helyezkedik el. A kistáj területe a Pesti-síkság déli teraszos vidékétől a Tisza mentéig húzódik északnyugat-délkeleti irányban. A legnagyobb része enyhén hullámos síkság, de kisebb részei elgátolt mélyedésekkel és szikes laposokkal tagoltak, különösen a Körös-ér és Kocsér környékén. A Pilis-Alpári kistájat alapvetően jellemzi a szárazság. Az éves napsütéses órák száma 2000, a középhőmérséklet 10,2-10,3 °C között mozog. Az éves csapadékösszeg 510-530 mm közötti, és a vegetációs időszakban 300-310 mm. Az átlagos szélesebbesség 2,5-3 m/s.

A környék talajtípusa futóhomok és humuszos homoktalajokból áll, mind-mind homokon képződött talajfajták.

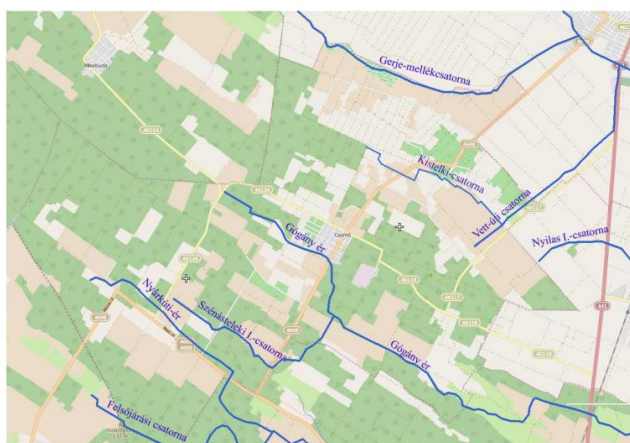

genetikus talajtípusok:

- szoloncsák-szolonyec talaj
- réti talajok
- humuszos homoktalajok
- futóhomok
- lápos réti talaj
- Ramann-féle barna erdőtalaj

3. ábra: Csemő talajtani adottságai (forrás: INT-04)

A területen található talajok nagy víznyelésű és vízvezető képességű homoktalajok, és a kémiai tulajdonságuk alapján felszíntől karbonátos talajok jellemzőek. (3. ábra)

4. ábra: Csemő környéki vízfolyások (forrás: <http://webgis.okir.hu>)

A kistájat számos vízfolyás, többek között a Kőrös-ér vízrendszere szeli keresztül, melynek mellécsatornáit határolják Csemőt. A községet északról a Kis-Gerje mellécsatornája határolja. Az alacsony vízállás, ritka árvizek csak nyár elején fordulnak elő. (4. ábra)

(Csohány – Rigó, 2017)

A homokpuszta-gyepéken báránypirosító (*Alkanna tinctoria*), homoki kikerics (*Colchicum arenarium*), tartós és kései szegfű (*Dianthus diutinus*, *D. serotinus*), homoki vértő (*Onosma arenaria*), fekete kökörccsin (*Pulsatilla nigricans*) őshonos növények

jellemzőek. A homoki sztyeprétek jellemző lágyszárú a szártalan csüdfű (*Astragalus exscapus*), a pókbangó (*Ophrys sphegodes*) és a homoki kocsord (*Peucedanum arenarium*). A szikeseinek jellemzője a sziki sóballa (*Salsola soda*). A Gerje-menti lápos területeken nádi boglárkát (*Ranunculus lingua*), buglyos szegfűt (*Dianthus superbus*) és kornistárnicsot (*Gentiana pneumonanthe*) találhatunk. A délen benyúló nagykörösi pusztai tölgyesekben fennmaradt a szagos galaj (*Galium odoratum*), az enyves zsálya (*Salvia glutinosa*), a nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*), a bársonyos kakukkszegfű (*Lychnis coronaria*), a fürtös homokliliom (*Anthericum liliago*), a magas gubóvirág (*Globularia punctata*) és a szomorú estike (*Hesperis tristis*). Ezeket azonban szoros idegenhonos faültetvények veszik körül. Nemes- és szürkenyarasok (*Populus x euramericana*, *P. x canescens*), fenyvesek (*Pinus spp.*), akácok (*Robinia pseudoacacia*) terülnek el. Ezek nagy helyet adnak az özönfajok elterjedésére, mint a zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), tájidegen őszirózsa-fajok (*Aster spp.*), japánkeserűfű-fajok (*Reynoutria spp.*), fehérakác (*Robinia pseudoacacia*) és tövises lepényfa (*Gleditsia triacanthos*). (Dövényi, 2010)

4.4 Csemő gazdasági és társadalmi viszonyai

Csemő gazdaságának alapja a mezőgazdaság, melyet kiegészít az élelmiszer- és fafeldolgozás, valamint a turizmus. A vállalkozások többsége a kereskedelemben működik. A munkavállalók jelentős része ingázik a közeli városokba, mint például Cegléd, Nagykörös vagy Kecskemét, és akár Budapestre is. Csemő legnagyobb munkaadója a DPMG sertéstelep délkeletre a községközponttól, és a Freddo-Line Kft., amely élelmiszerfeldolgozással foglalkozik. Az önkormányzat gazdasága stabil, és az egészségügyi szolgáltatások, az óvodai ellátás és a köztisztaság megbízhatóan működik. A tanyagondnoki hálózatnak kiemelkedő szerepe van, a külterületeken élő lakosok magas arányából kifolyólag. A településfejlesztési beruházásoknak a jelentős része pályázati forrásokból valósul meg, kisebb mértékben támaszkodik a helyi erőforrásokra.

A tanyás térségek fejlesztése rendkívül fontos a magyar társadalmi, településszerkezeti és gazdaságtörténeti örökség szempontjából. Ezek a hagyományos gazdálkodási és települési formák évszázados múltra tekintenek vissza, és jelentős részüket az Alföldön találjuk. Azonban az elmúlt évtizedekben a tanyák száma jelentősen csökkent, és a megmaradt tanyák is elvesztették hagyományos mezőgazdasági szerepüket. Az épületek állapota romlott, infrastruktúra fejletlen, és a közművek hiánya jellemzi őket. Emellett a

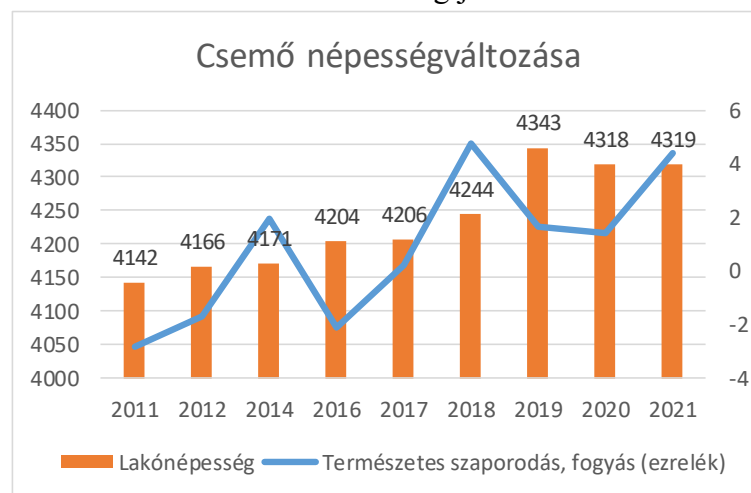

tanyák külterületi jellegük miatt nehezen megközelíthetők. A közbiztonság kérdése kihívást jelent a tanyavilágnak.

A hiányos infrastruktúra, a kedvezőtlen demográfiai és szociális mutatók miatt a térség lakossága nehezebben tud védekezni a klímaváltozás negatív hatásaival, például az egyre gyakoribb szárazság és hóhullámok ellen. Azonban ez a környezet megfelel a fenntartható fejlődés, a vidékfejlesztés és a többfunkciós mezőgazdaság Európában kialakult fejlesztési modelljének. Megfelelő változtatásokkal tehát minden esély megvan, hogy a tanyarendszer korszerű formában megújuljon.

A többközpontú fejlődés megteremtése kiemelt cél, továbbá fontos a természeti erőforrások védelme és a klímaváltozás hatásaival szemben sérülékeny területek felzárkóztatása, ideértve Csemő területét is. A 2019-ben készült településfejlesztési koncepciója Csemőnek ma is érvényes.

A mezőgazdaság modernizációja, fejlesztése és a piac bővítése, valamint a turizmusban rejlő potenciál kihasználása is fontos faktorok. Az összetartó települési közösség megteremtése, az őslakosok és beköltözöttek közötti konfliktusok mérséklése és megszüntetése, valamint a tudástár fejlesztése is kiemelt cél, melyet a kulturális események segítenek. A térség más településeivel és a térségközponttal való együttműködés megerősítése lényeges. A fejlesztés főbb elemei közé tartozik a helyszín- és település-termékfejlesztés, a településirányítás fejlesztése, a környezetformálás, továbbá a humán erőforrás és innovációs készség javítása.

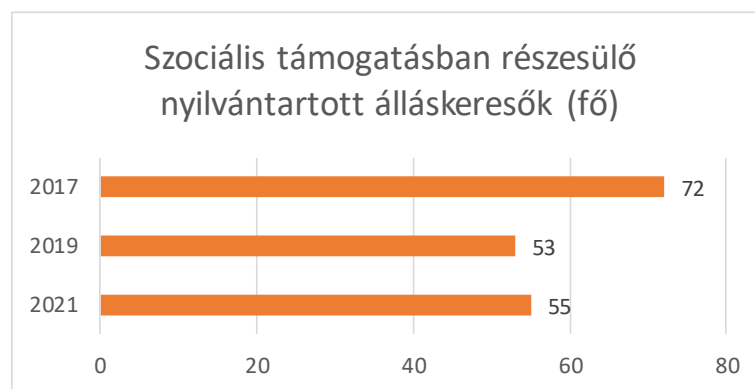

5. ábra: Csemő népességváltozása 2011 és 2021 között (forrás: saját szerkesztés a TeIR adatbázis alapján)

Magyarország népességszáma évtizedek óta folyamatosan csökken. A 2006 és 2010 közötti időszakban még tapasztalhattunk népességgyarapodást, azonban 2006 és 2011

között jelentős népességvesztést észleltünk, amelyet azóta lassú növekedés követett. 2021-ben 4 318 fő élt Csemőn (5. ábra), napjainkban pedig 4 414 (INT-11). A népesség alakulásában kiemelt szerepe van a születésszámnak, amely Csemő esetében pozitív, így a fiatalok aránya a lakossághoz képest kedvezőbb, mint az átlagban. Ugyanakkor az iskolázottság szempontjából alacsony a magasán kvalifikáltak aránya a településen. Az helyben tartás és az értelmiségiek bevonása lenne kívánatos célkitűzés, hogy elősegítsük a fiatalok megtartását és a magasabb végzettségű szakemberek vonzását Csemőre. (Csohány – Rigó, 2017)

Az 1-es ábra alapján jogos lenne a feltevés, hogy esetleg nem-e azért csökken a közfoglalkoztatottak száma, mert nincs rá igény, nincs annyi munkanélküli a településen. Bár a 6. ábrán látható, hogy a szociális támogatásban részesülő nyilvántartott álláskeresők száma csökkent, így is 2021-ben 55 fő volt a 25 fő közalkalmazotthoz képest. Ez alapján kijelenthetjük, hogy nem emberhiány okozta a kevesebb közmunkás számát.

6. ábra: Csemő szociális támogatásban részesülő nyilvántartott álláskeresőinek számának változása 2017 és 2021 között (forrás: saját szerkesztés a TeIR adatbázis alapján)

4.5 Csemő tájtörténete

Csemő szorosan kapcsolódik Cegléd és Nagykőrös történelméhez, így a táj alakulása ezen városok múltján keresztül válik bemutatathatóvá. Az Árpád-korban és az őskorban egyaránt települések jöttek létre a Gerje (és Perje) patakok medrének partjain és a környező mocsaras rétségeken. Az 1982-ben megjelent "Cegléd története" című munka szerint már a honfoglalás korában is lakott volt Cegléd és környéke.

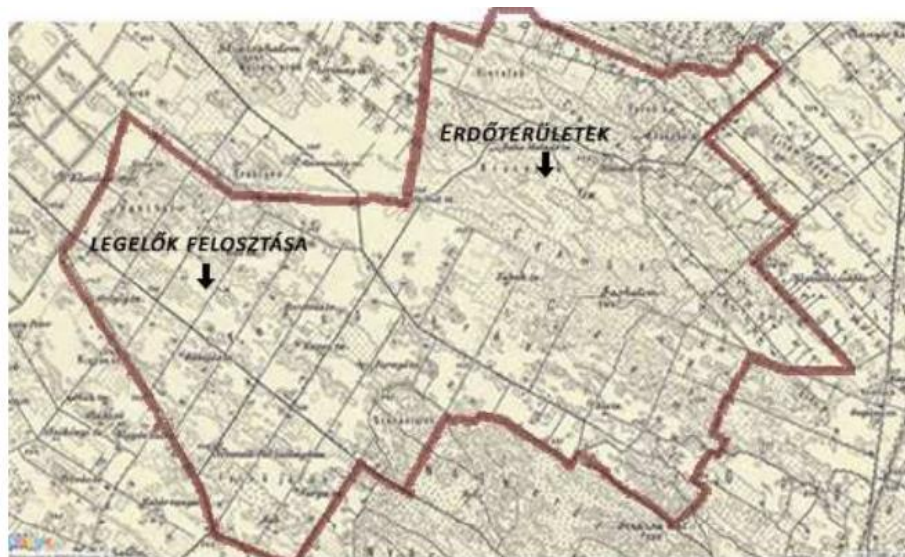
Egészen a 18. század végéig Cegléd birtokolta Csemőt. Cegléd déli határán, a Csemő homok birtoklása körül kialakult vitában, az 1648-ban Nagykőrössel folytatott perben, a gazdasági tényező is szerepet játszhatott. A ceglédi határ legnagyobb része, beleértve a jelenlegi Csemő területét is, ebben az időszakban még legelő és kaszáló volt. A ceglédi határért folytatott küzdelem folytatódott a szelei uradalommal észak felől, a nagyhatú

Wezsenyi Lászlóval keletről, a nagykőrösi és mikebudai nemesekkel délről, valamint az Irsai és Alberti családokkal nyugatról.

A szilaj állattartás jelentősége az 18. század végén és a 19. század elején nem volt nagy. A csordák, gulyák, ménesek és juhnyájak teletetésekor szétoszlatták őket, és minden gazda egyénileg gondoskodott takarmányról a tanyáján vagy akloskertjében. A 19. század elején egyes gazdák már igyekeztek egész évben állatokat tartani tanyájukon. A közlegelők felosztása után a tanyák istállóban tartott állatokkal jellemzővé váltak Cegléd határán, és a közös legeltetés szerepe minimálisra csökkent. A 1900-as évek elején az állandó tanyai lakás még nem volt általános, mivel a tanyatulajdonosok többségének volt városi lakóháza is.

A III. katonai felmérés (1869-87) térképe (7. ábra) alapján látható, hogy a legelők területe csak kis foltokban maradt meg, és ezekre a területekre épültek gazdasági telephelyek és időszakos lakhelyek. A 19. század végétől a 20. század elejéig a kertkultúras tanyák (Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd határán) váltak a magyar zöldség-, szőlő- és gyümölcsstermesztés legfontosabb területévé. Az erdőterület a délkeleti részen található.

A település növekedése és a nagy kiterjedésű puszták felosztása miatt egyre nagyobb területek kerültek mezőgazdasági művelés alá (tanyásodás). A sík területeken található legelők nagy részét szántófölddé, takarmánytermelésre vagy tarlólegelővé alakították, míg az enyhébb dombos területeken virágzó szőlő- és kertkultúra alakult ki. Az első felszántások az legtermékenyebb területeket érintették, így a homoki rétek hirtelen csökkentek, majd gyakorlatilag teljesen eltűntek, először a sík területekről, majd a enyhébb dombokról is.

7. ábra: III. katonai felmérés (1869-87) Csemő jelenlegi területhatárával (forrás: Csohány et al., 2019b)

A 19. század második felében (III. katonai felmérés) új lendületet kapott az erdősítés, és egyre több helyen akáccal telepítettek, hogy a homokot megfogja és ezzel növelje a talaj vízmegtartó képességét. Ezen intézkedések ellenére a nyílt homokos dombok csak területileg csökkentek a 20. század közepéig, de jellegüket nem változtatták meg. Ennek oka, hogy a tájhasználat alapvetően ugyanaz maradt rajtuk (legeltetés), és mivel az erdősültség mértéke általában nem volt elég nagy ahhoz, hogy a homokot teljesen rögzítse, így a homokos gyepek nyitottsága csak lassan csökkent. Más-más módon, de a térségben mindenütt nagy jelentőséggel bírt a mezőgazdasági gazdaság a szocializmus évtizedei alatt: kezdetben azért, mert a tanyás gazdaságok a hetvenes évekig többé-kevésbé fennmaradtak, később pedig azért, mert a nagyüzemmel békésen együttélő kisüzem legalizálódott. Természeti okok is közrejátszottak a kisüzem fennmaradásában: a talaj minősége nagyon változó volt, még ugyanazon település határain belül is. Cegléden, Abonyban és Nagykőrösön jó minőségű, löszös, úgynevezett "fekete" földek voltak viszonylag nagy területeken, és ezeken kívül a nagyüzemi szántóföldi növénytermesztés nem igazán volt eredményes. A termelőségvetkezetek kivágták a hagyományos szőlőültetvényeket Cegléden, Csemőben, Nyársapáton és Nagykőrösön, de hamarosan kiderült, hogy az elődök ezeket a területeket nem véletlenül választották: homokos puszták váltották fel a virágzó szőlő- és gyümölcsösültetvényeket. A homokot újból megkötni többféleképpen próbálkoztak: erdővel, nagyüzemi szőlővel vagy gyümölcsösökkel, gyeppel, valamint hobbi kertekkel, amelyek telepítése a 60-as évek második felétől és a 70-es években vált elterjedté.

A 1920-as években Cegléd város határában három típusú tanya alakult ki: az első a nagygazdasági tanya volt, amelynek tulajdonosa állandóan a városban élt, és csak a cselédeit tartotta a tanyákon (a mezőgazdasági cselédek 85%-a tanyákon élt). A második típus a kiscgazdasági tanya, amelyeknek kétharmada tíz holdnál kisebb területen volt. A harmadik típus a bérbe adott tanyák voltak.

Csemő 1952-ben vált községgé, ahol a tanyaszerkezet a mai napig megmaradt, és megtalálhatók itt Magyarország összes tanyatípusa. (8. ábra)

Csemő környékén az erdészet kiemelkedő ágazattá vált a mezőgazdaságon belül. Az erdőgazdálkodás jelentős területeken zajlik, és számos lehetőséget kínál a pihenni, kikapcsolódni vágyóknak.

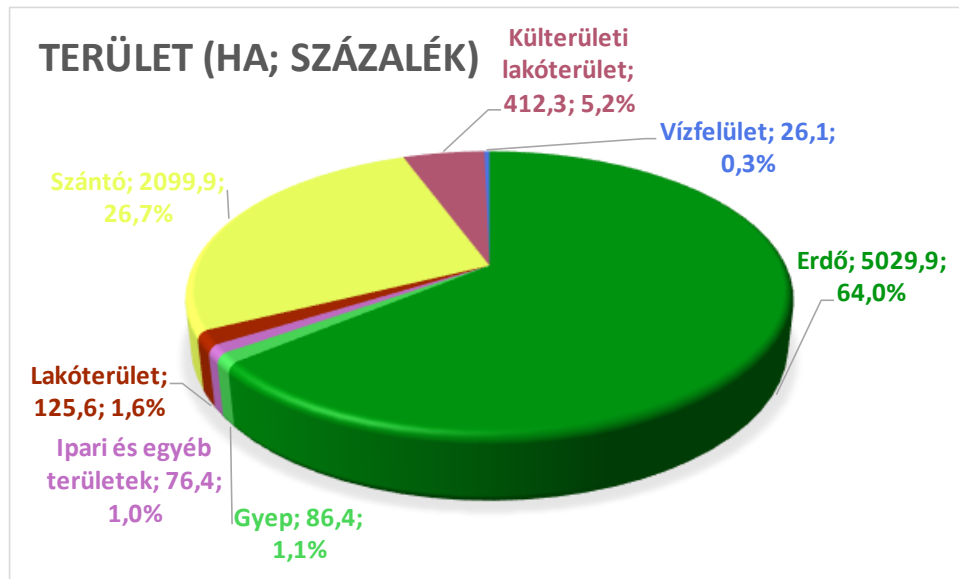

8. ábra: Csemő 1941-es katonai térképe (saját szerkesztés a mapire.eu oldal alapján)

A gazdasági tevékenységek között a faipar és az erdőtermékek előállítása kiemelkedő szerepet kap. Csemő és környéke tehát büszkélkedhet a gazdag erdővel és a lehetőségekkel, amelyeket az erdőgazdálkodás nyújt. A helyiek és a látogatók egyaránt élvezhetik a természeti szépségeket és a friss levegőt az erdőben, miközben az erdészet a fenntartható erdőgazdálkodás révén gondoskodik arról, hogy ezek az értékek a jövő generációk számára is megmaradjanak. (Csohány – Rigó, 2017)

4.5 Jelenlegi tájhasználatok

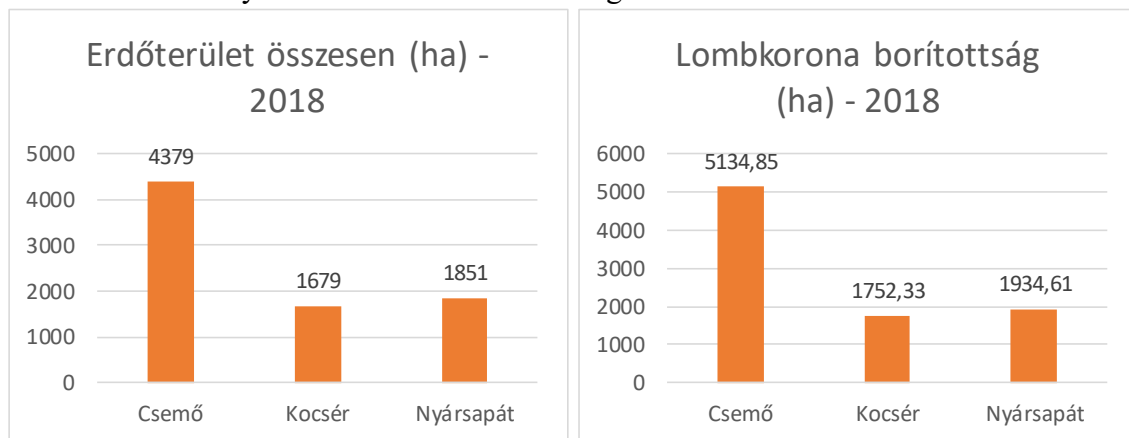
Csemő területének jelentős része (97,5%) beépítésre nem szánt, ennek több mint a fele (64,0%) erdőgazdálkodási, a 26,7%-a pedig szántó terület. (9. ábra) A tájhasználat területi eloszlását a 01-es tervlapon lehet látni.

9. ábra: Tájhasználati arányok Csemőn (forrás: saját szerkesztés)

Kiemelendő, hogy a lakóterületek 2/3-a külterületen helyezkedik el. Ennek nagy részét a zöldhalmi terület teszi ki, de nem elhanyagolható hányadát a rengeteg tanyaépület adja.

Viszonyítási alapként összehasonlítottam Nagykőrös két másik szomszédos községével az erdőterület arányát és lombkorona borítottságát.

10. ábra: Csemő, Kocsér és Nyársapát erdőterületének és lombkorona borítottságának összehasonlítása, 2018 (forrás: saját szerkesztés a TeIR adatbázis alapján)

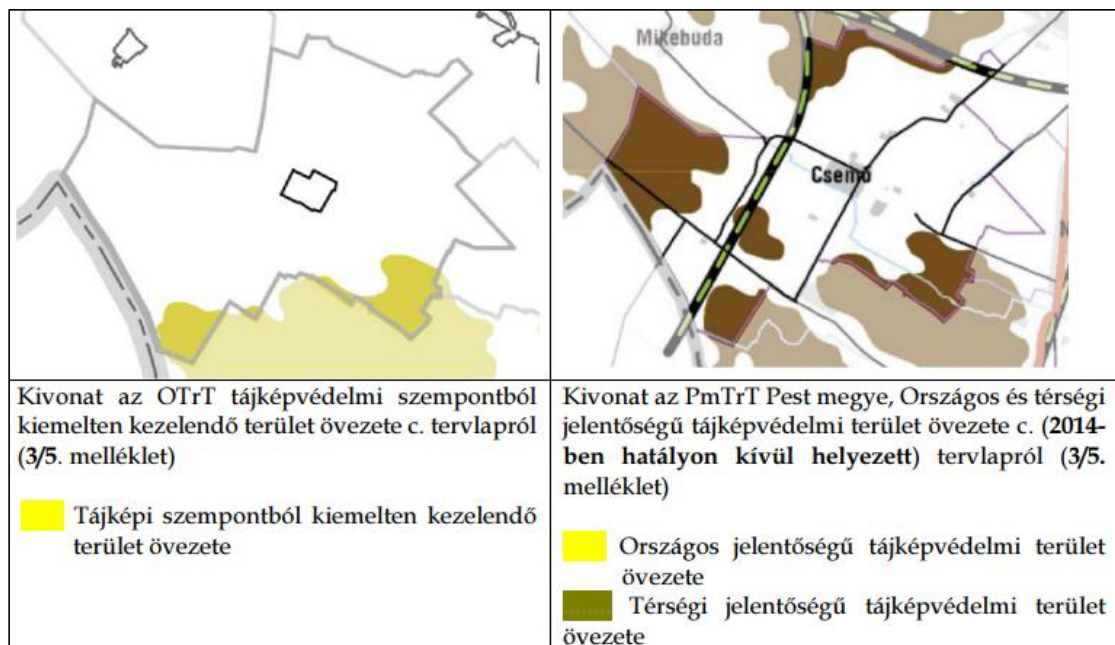
A 10. ábrán látható, hogy Csemő messze felülkerekedik ebben a csupán néhány kilométerre lévő településeken, így mondhatjuk, hogy egy tipikus alföldi faluhoz képest jóval nagyobb az erdőborítottsága. A javaslataim során figyelembe veszem ezt a különleges helyzetét.

4.6 Védettségek és értékek

Csemő területén található tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület, Natura 2000 különleges természetmegőrzési terület, ex lege védelem alatt álló láp, egyedi tájértékek, átfut rajta az Országos Ökológiai Hálózat, továbbá védett régészeti lelőhelyek is vannak. Ezek jelölve vannak a 01-es terвлapon is.

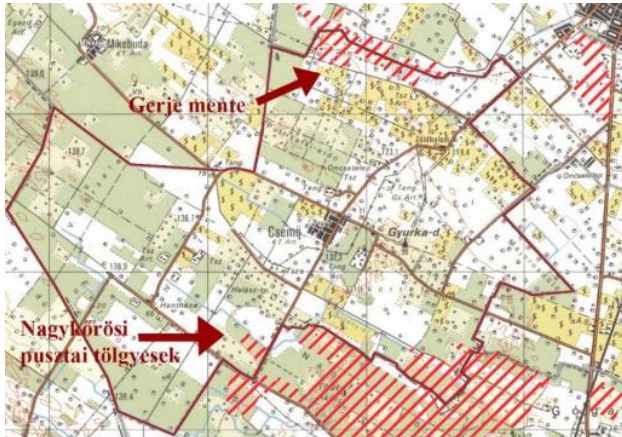
A Pest Megye Területrendezési Tervéről szóló 5/2012. (V.10.) önkormányzati rendeletben jelentősen nagyobb területet jelöltek tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területként, mint a 2014-es Országos Területrendezési Tervben. (11. ábra)

11. ábra: Csemő tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területeinek övezetei (forrás: INT-05)

Csemő délkeleti területe még a Nagykőrösi pusztai tölgyesekhez tartozik, így nem is csoda, hogy ez tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő. A délnyugati folt a Kígyós-csatorna vízgyűjtő területe, ami főként erdős terület. Itt található továbbá egy gémeskút is.

Natura 2000 különleges természetmegőrzési terület is két részén található Csemőnek, egy északra, a Gerje mentén, a másik pedig délen, a Nagykőrösi pusztai tölgyeseket lefedve. (12. ábra) A HUDI20035 jelölésű része a Nagykőrösi pusztai tölgyeseknek 26 darab helyrajzi számot fed le és egész kiterjedése 3 302,00 hektárt, míg a Gerje menti HUDI20021 terület 23 darabot, teljes nagysága 3 343,07 hektár. (INT-06)

12. ábra: Csemő különleges természetegőrzési területei
(forrás: <https://www.mepar.hu>)

melyeken intenzív gazdálkodás folyik.

A Nagykőrösi pusztai tölgyesek nem homogén felületet alkotnak, részben gyöngyvirágos tölgyesek is alkotják. A homoki erdőszyepp-tölgyes a legnagyobb összefüggő területen elhelyezkedő, legtermészetközeli homoki erdőtömb. Szerencsére ezt a foltot sikerült kimenteni az ültetvények és a mezőgazdasági táblák folyamatos terjeszkedéséből.

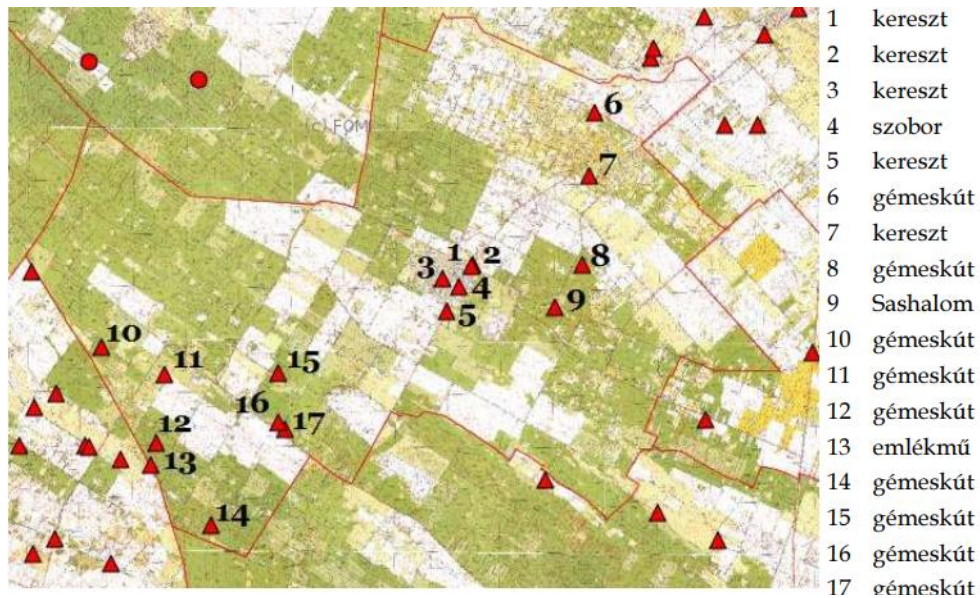
Ex lege védelem alatt áll minden Magyarországon található barlang, szikes tó, forrás, földvár, kunhalom, víznyelő és láp. Az utóbbi található Csemő északi, Gerje-menti részén, melyet Hosszúcsemőnek neveznek (törzskönyvi azonosító száma: 698/EL/14), és a Gógány-ér (törzskönyvi azonosító száma: 694/EL/14) területén. Mindkettő a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságához tartozik, és az 1996. évi LIII., a természetvédelemről szóló törvény védi.

23. § (2) E törvény erejénél fogva védelem alatt áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár. Az e bekezdés alapján védett természeti területek országos jelentőségűnek [24. § (1) bekezdés] minősülnek.

A (2) bekezdés alkalmazásában: *d) a láp olyan földterület, amely tartósan vagy időszakosan víz hatásának kitett, illetőleg amelynek talaja időszakosan vízzel telített, és da) amelynek jelentős részén lápi életközösség, illetve lápi élő szervezetek találhatóak, vagy db) talaját változó kifejlődésű tőzegtartalom, illetve tőzegképződési folyamatok jellemzik;*

Egyedi tájértékekből tizenhét darabot mértek fel a településen. Öt ebből kereszt, kilenc gémeskút, két szobor és egy halom, aminek a neve Sashalom. (13. ábra)

13. ábra: Tájképvédelmi szempontból megőrzendő elemek, 2019 (forrás: www.tajertektar.hu)

A jelölt gémeskutaknak azonban már csak főként a helye található, elpusztultak. Néhánynak az alapzata fennmaradt, a legtöbbnél csak lyuk található a földben. (14. kép)

Gémeskút (Papp dűlő, hrsz. 0166/4, elpusztult tanya) A kútgyűrűk maradtak csak meg. Gémeskút (Agyagos dűlő, elpusztult tanya.) A kút fala még téglából rakott volt.

14. kép: Két gémeskút helye (jobb) és alapzata (bal) (forrás: Csohány et al., 2019b)

Továbbá a sportpályával szembeni keresztet elbontották. (Csohány et al., 2019a)

A darabszámkülönbséget a 15 ábrán lehet megfigyelni, a jelenleg fennálló egyedi tájértékeket a 01-es terlvápon lehet látni.

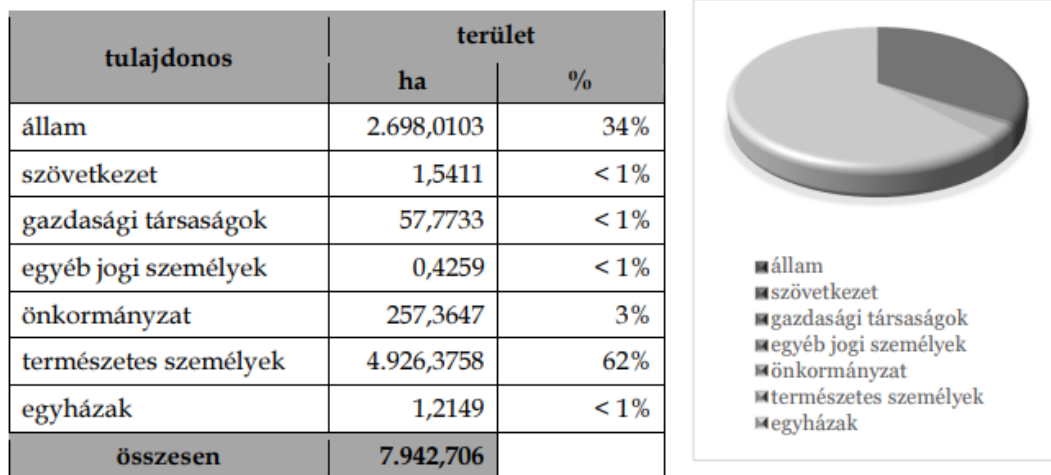
Egyedi tájérték megnevezés	Felmért darabszám	Ebből tényleg megmaradt
Feszület	5	4
Halom (Sashalom)	1	1
Gémeskút	9	0
Szobor	2	2
Összesen	17	7

15. ábra: Egyedi tájértékek darabszámkülönbsége a felmért és fennmaradt közt (saját szerkesztés a Csohány et al., 2019a alapján)

Régészeti lelőhelyekből tizenöt darab található Csemőn belül, melyek összesen 80,3 hektár területet fednek le. A legnagyobb a Gerje-menti ex lege védett láposban található, a legkisebb pedig Csemő nyugati részén, a 4601-es út mentén, annak az északi oldalán helyezkedik el.

4.7 Csemő területeinek tulajdoni viszonyai

Csemő területén a legnagyobb tulajdonrész (62%-a az összterületnek) magánszemélyek kezében van, azonban az állam a második legnagyobb tulajdonos (34%-a az összterületnek). Az önkormányzat a település területének mindösszesen 3%-át birtokolja. A gazdasági társaságok, szövetkezetek, egyházak és egyéb jogi személyek tulajdonrésze jelentősége elhanyagolható, mindössze 1-1%-ot tesznek ki. (16. ábra)

16. ábra: Csemő területe tulajdonviszony szerint csoportosítva (forrás: Csohány et al., 2019b)

Mint fentebbi fejezetben (3. Csemő közfoglalkoztatási helyzete) említettem, az erdőgazdálkodók nem alkalmaznak közfoglalkoztatókat. Így az én dolgozatom arra a 257,3647 hektárnyi területre fókuszál, mely az egész település 3%-át adja ki.

Önkormányzati tulajdonok

Az önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanokat különböző funkciók szerint lehet csoportosítani területét a földhivatali nyilvántartás alapján. A legnagyobb részt (53%) a közlekedési úthálózat teszi ki, ez kapcsolódik az Alföldre jellemző tanyás nagyfalvakra jellemző struktúrához. A közművek, az infrastruktúra és a közszolgáltatás összesen 7%-ot foglalnak el az összes önkormányzati tulajdonú területekből. Az önkormányzati intézmények, mint a polgármesteri hivatal, óvoda és orvosi rendelő, mindössze 1%-át teszi ki. A közterületek aránya mindössze 4%, de ezt már jelentősnek lehet tekinteni a belterületen belül. Ezek a területek általában nem forgalomképes ingatlanok. A

belterületen belül a közterületek teszik ki a legnagyobb arányt (40%), amelyek az összes belterületen belüli terület 5%-át képviselik. A belterületen belül is nagy arányban vannak a közlekedési területek (35%). Az ingatlanok összterülete körülbelül 4 hektár (15%), amelyek többsége beépítetlen terület, építési telek. Ezek alkotják az önkormányzat forgalomképes ingatlanainak legnagyobb részét. A belterületen kívül lévő önkormányzati tulajdonok nagyja (82%) közlekedési terület, ezután következnek a közművek és infrastruktúra (11%), majd az egyéb (gazdasági területek, ingatlanok) területek. (17. ábra)

Megnevezés	Belterület (ha)	Külterület (ha)	Összesen (ha)
Önkormányzati intézmények			
Polgármesteri	0,5295		0,5295
Iskola	0,6457		0,6457
Óvoda	0,4160		0,4160
Orvosi rendelő	0,2806	0,1103	0,3909
Tájház		0,1286	0,1286
<i>Összesen:</i>	<i>1,8718 (7,7%)</i>	<i>0,2389 (0,1%)</i>	<i>2,1107 (1%)</i>
Közművek, infrastruktúra, közszolgáltatás			
Vízmű	0,3704		0,3704
Szennyvíztelep		0,2866	0,2866
Árok		7,2307	7,2307
Csatorna		5,6389	5,6389
Temető		0,5274	0,5274
Autóbusz állomás		0,1233	0,1233
Egyéb		2,5967	2,5967
<i>Összesen:</i>	<i>0,3704 (1,5%)</i>	<i>16,4036 (7%)</i>	<i>16,7740 (7%)</i>
Közlekedési terület			
Út	8,6016 (35%)	128,7536 (55%)	137,3552 (53%)
Közterület			
	9,7130 (40%)		9,7130 (4%)
Gazdasági területek			
		6,9719 (3%)	6,9719 (3%)
Ingatlanok			
Lakóház, udvar	0,3328		0,3328
Üzlet	0,0073		0,0073
Melléképület, udvar	0,6558		0,6558
Beépítetlen terület	2,7105		2,7105
Külterületi		2,1116	2,1116
Szántó		34,6188	34,6188
Erdő		27,2101	27,2101
Gyep		15,2497	15,2497
Egyéb		1,6516	1,6516
<i>Összesen:</i>	<i>3,7064 (15%)</i>	<i>80,8418 (35%)</i>	<i>84,5482 (33%)</i>
Mind összesen:	24,2632	233,2098	257,4730

17. ábra: Önkormányzati tulajdon kataszter (forrás: Csohány et al, 2019b)

4.8 Közfoglalkoztatás helyszínei

Zöldterületek (közparkok, közkertek)

A közparkok és közkertek, azaz a közhasználatú zöldterületek, alapvető elemek a zöldfelületi rendszerben. Fő funkciójuk a pihenés, rekreáció és a növényzet pozitív hatása a környezetre. Ezeknek az elhelyezkedése jelölve van a 01-es tervlapon. Néhány kiemelkedő közpark:

Hétvezér tér: A tér a falu központjában található, intézmények (iskola, óvoda, Polgármesteri Hivatal) veszik körül. A területe 7 000 négyzetméter. Ezen a területen áll egy faragott faszobor, amelyet Orisek Ferenc, a falu fafaragó művésze készített egy 400 éves tölgyfából. Az alacsony téglatámfal körülveszi a tér zöldfelületét, amelynek tetején ülőpadok találhatóak. Az egynyári és évelő virágágások gazdagítják a teret, és az önkormányzat gondoskodik a karbantartásukról. A teret hatalmas luc- és ezüstfenyők díszítik, amelyek szabályos, kúp alakú koronájukkal dominálnak a tér előtt. Az iskola mellett modern játszótér található, amely megfelel a mai kor követelményeinek. A játszótéren kívül egy nyírfás liget található, amely jó hangulatot teremt, a nyírfák pedig egységes képet alkotnak és árnyékot nyújtanak a területen. (18. kép)

18. kép: A Hétvezér tér Csemő belterületének központjában és bal oldalt a Harangláb szobor, 2023 (saját fotó)

A téren a közfoglalkoztatottaknak a gyep ápolása (főként kaszálás és öntözés), a virágágások karbantartása (gyomlálás, ültetés, frissítés, öntözés) a fő feladata. Évente-kétévente a fa művi elemek ápolását is elvégzik, továbbá az itt tartott programokban a segédkezés.

Templom tér: A Templom tér a falu legnagyobb közparkja, területe 12 000 m². Itt helyezkedik el az 1992-1993-ban épült katolikus templom (Urunk Színeváltozása Templom) és egy szabadtéri színpad. A parkban burkolt sátorhelyek épültek, valamint egy nagy, téglából készült fedett sütögető kemence, így alkalmas rendezvénytérként lévő hasznosításra. (19. kép)

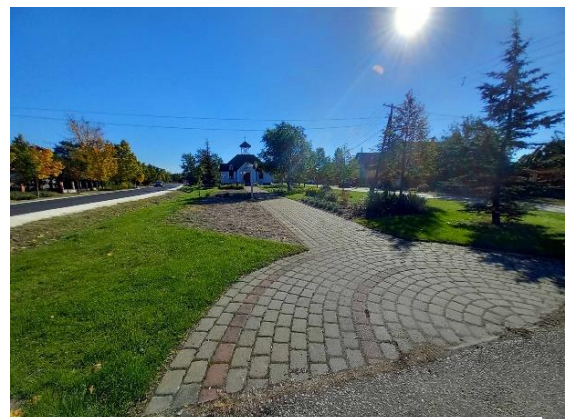
19. kép: A Templom tér a katolikus templom szomszédságában, 2023 (saját fotó)

A Templom téren a gyepfelület a legmeghatározóbb, a rendszeres kaszálás nagyon lényeges, hogy ne gazosodjon be a terület. Ezen túl a színpaddal szemben elhelyezkedő padok javítása, karbantartása is a közmunkások feladatkörébe tartozik.

Ezek a közparkok és közkertek a helyi lakosok számára kellemes és élvezetes környezetet biztosítanak, valamint hozzájárulnak a település szépségéhez és egészségéhez.

Piac tér és a Református templom: A Református templom mellett egy kicsi, zöldellő terület található, amit két betonút szegélyez. Az alacsony növényzetből és évelő ágyásokból álló kis park szépen körülöleli a templomot. Az út mellett két fiatal fásor húzódik, amelyek fokozatosan erősödnek, és gyönyörű háttérrel biztosítanak a templomnak. A burkolt út, ami a templom felé vezet, jelenleg nincs megfelelően lezárva. (20. kép)

Itt a térkő rendben tartása, a kövek közül a gyomnövények kiszedése, a gyepfelület rendszeres kaszálása, a fásszárúak metszése és a virágágyások rendben tartása a leglényegesebb feladatok. A közfoglalkoztatottak végzik el az új egynyári növények ültetését és fenntartását.

20. kép: A református templom és az előtte lévő zöldterület, 2023 (saját fotó)

21. kép: Wass Albert szobor, 2022 (saját fotó)

Wass Albert utca elején emlékpark: Az utca elején áll egy Wass Albert szobor, melyet burkolattal, ülőpadokkal és díszcserjékkel vettek körül. A mellszobor mögött egy füves terület található, melyet raszteresen ültetett középkorú hársfák szegélyeznek. A szobor és a hársfák kezdete szép és hangulatos, és az utcán végigvezető hársfasor tovább fokozza ezt a kellemes atmoszférát. (21. kép)

Ez a terület kevesebb figyelmet kap az előző tereknél. A pálmaliliommal körülvevett szobor, mivel fedve van a csapadéktól, kevésbé igényel figyelmet a Haranglábnál.

Újrafestést természetesen végeznek el rajta a közmunkások, azonban a környékén nem szükséges a gyomlálás, az öntözés vagy a pótlás sem.

Putrisarki erdő: Az erdőt főként a környező települések (Cegléd, Csemő) lakosai látogatják. Az erdő turisztikai célpontként szolgál, azonban sajnos nem található útmutató táblák az erdő közepén levő tisztás megközelítésére. Ennek eredményeként a távolabbról érkezők és a helyismeret nélküliek csak a helyiek útbaigazításával juthatnak

22. ábra: Tűzveszélyesség alapján színezett térkép a Putrisarki parkerdővel a középpontban (forrás: INT-09)

el oda. Az erdő területén található közjóléti berendezések közé tartozik egy nagy tisztás, melyen focipálya, rönkfából készült kapuk és tűzrakóhelyek találhatóak, valamint egy kisebb tisztás, ahol rönkfa játékokból épített játszótér áll. A tisztásokon régi és új építésű rönkbútorokat helyeztek el. Az erdő szinte

teljes területén vezetékes kúthálózat található, azonban ezeket általában elzárják, és csak nyári rendezvények alatt nyitják meg a csapokat. Az erdő kiváló helyszín piknikezésre és sütögetésre, valamint rendelkezik az ehhez szükséges infrastruktúrával, beleértve esőbeállókat is. Az erdő rendezvényeknek is otthont ad, mint például több napos hagyományörző rendezvények és koncertek. (INT-07)

A Putrisarki parkerdő környezetében több nagy mértékben tűzveszélyes erdőrészlet is van (piros jelzés). (22. ábra)

Megemlítendő még, hogy a Putrisarki erdő déli részén található az Ökocentrum is (23. kép), mely ismét egy remek közösségi-, kikapcsolódásra alkalmas és ismeretterjesztő hely. Az interaktív táblák játékos módon adják át a tudást Csemőről és a természeti- és táji adottságairól. Az itt elvégzendő feladatok közé tartozik a mőtárgyak karbantartása, az eperfa alatt található tó időszakos kotrása, a gyepfelület kaszálása és a játszótér rendben tartása, továbbá a rendezvények alkalmával segítség és szemétszedés.

23. kép: Az ökocentrum Csemőn, 2022 (saját fotó)

Intézménykertek:

Az intézménykertek általában korlátozott közhasználatú zöldterületek, amelyek időszakosan megnyitottak és különböző célokat szolgálnak, mint például pihenés, szórakozás, rekreáció, sport, oktatás és kutatás. Mint minden zöldterület, az intézménykerteknek is fontos környezetvédelmi és ökológiai funkcióik vannak.

Jelentős intézménykertek a következők:

Nefelejcs Óvoda: Az óvoda udvara 5.996 m²-es területen helyezkedik el, ahol játszótér, örökzöldek, virágágyások és idős fák találhatóak.

Az udvar jól felszerelt, tágas és gondozott gyepfelülettel rendelkezik, és az összkép igényes és szép. (24. kép) Az óvoda környékén a fásszárúak metszése és a gyepfenntartást végzik el a közfoglalkoztatottak, az óvoda udvarán pedig ezeken túl a játszótéri eszközök karbantartása és a virágágyások pótlása, gyomlálása is a feladatkörükbe tartozik.

24. kép: Nefelejcs Óvoda előtti útszakasz (saját fotó)

25. kép: Ladányi Mihály Általános iskola és a környezete (saját fotó)

Ladányi Mihály Általános Iskola: Az iskolához tartozó 10.000 m²-es gyepfelületen sportpályák találhatók. A bejáratnál burkolt felület és több ping-pong asztal van. Hátsó részen egy nagy sportpálya és futópálya található. (25. kép) A közfoglalkoztatottak főként az iskola területe előtti egynyári ágyások

ápolásával foglalkoznak, továbbá az előudvar gyepfenntartási munkálatait és a szomszédos játszótéren a játszóeszközök karbantartását végzik el.

Tájház: A tájház a Ceglédi út mentén található.

Az udvarban sok örökzöld növény található, amely télen is szépen mutat, azonban nem mutatja be a hazai és tanyai növényvilágot, inkább díszkertként funkcionál. Jelenleg a terülő borókák és smaragd tuják alkotják a díszkertet. (26. kép) A fászsárúak metszése itt kifejezetten jelentős feladat, ahogyan a művi elemek karbantartása is. A közmunkások ezen a területen metszési, öntözési, gyomlálási, a gyepen kaszálási feladatokat látnak el.

26. kép: Tájház melletti zöldfelület (saját fotó)

27. kép: Csemő temetője (saját fotó)

Temető: A temető kialakítására jellemző a hazai temetkezési és temetőkultúra. Nem található benne sok növény, a bejárathoz burkolt út vezet. A sírhelyek közötti zöldfelület hiányát a közeli erdők és az idős fák látványa ellensúlyozza. Ezen felül a Vasút utcában futó óriási fasor is kellemes hangulatot teremt. (27. kép)

A temetőgondozás során az özönnövények visszaszorítása, elterjedésének megakadályozása a legfőbb feladat. A közfoglalkoztatottak ezen a területen ügyelnek, hogy a kevésbé gondozott sírok is megkapják a tiszteletet, és a veszélyes fák eltávolításában is közreműködnek.

Sportpálya: A területen két sportpálya található, amelyeket körülvesz az újonnan kialakított gyepfelület. Az új faültetések mellett hiányzik a cserjeszint. Ez azonban nem negatívum, mert így szépen megmaradt a terület átláthatósága. Bizonyos területeken még telepíthetők cserjék. A sportpályák teljesen körbe vannak kerítve, és gondozott zöldfelületet kaptak. (28. kép)

28. kép: Sportpálya és a környéke (saját fotó)

A sportpályán intenzív gyepfenntartási munkát végeznek a közmunkások. Itt a Hétvezér térnél is jobban kell ügyelni az öntözésre és megfelelő kaszálásra, hogy homogén maradjon és sportolásra alkalmas a terület. A fák által szemetelt lombot és gallyat összegyűjtik, majd elszállítják, a szemetet eltávolítják. A sportpálya melletti ágyások is gondozást igényelnek, melyet szintén a közfoglalkoztatottak végeznek el.

Vízfolyások menti zöldfelületi elemek

A vonalas zöldfelületi elemek célja az ökológiai és funkcionális kapcsolatok kialakítása. Ilyen elemek például a vízfolyások, mint a Gógány-ér (29. kép) melletti galériaerdősávok, a növényzással rendelkező kerékpárutak és gyalogutak, a közlekedési utak mentén elhelyezkedő zöltsávok, valamint a mezőgazdasági területeket tagoló és védő erdősávok. Csemőben számos jó példa található ezekre a vonalas zöldfelületi elemekre, és megtartásuk hozzájárulhat a természetközeli környezet és a jó környezeti minőség fenntartásához. A település vízfolyásai, amelyek az ökológiai hálózat részét képezik, összekötik Csemő zöldfelületeinek legtöbb elemét. Bár Csemő vízfolyásokban

29. kép: A Gógány-ér őszi állapota, 2022 (saját fotó)

viszonylag szegény, és a víz csak időszakosan jelenik meg bennük, ezek a zöldfolyosók mégis jól működnek, mivel megőrizték a természetes növényzetet. A partok mellett nádasok, cserjék és galériaerdők kísérik.

A Mizsei út és Pesti út melletti vízelvező csatornák mentén széles zöldsáv maradt meg, változatos növényzet (nád, cserjék, fasorok) kíséretében. Ez a terület szép, természetes vízfolyási nyomvonalat és biológiai sokféleséget biztosít. A csatornák nyílt árokként vannak kialakítva, sekélyek és szinte mindenhol füves

felülettel borítottak (esetleg néhány csomópontban burkoltak), ami nagyon jó környezeti minőséget eredményez.

A vízfolyásoknál különösen figyelni kell az özönnövények visszaszorítására, főként a nádra, hogy megakadályozzák a meder feltöltődését.

Közutak menti zöldfelületi elemek

Az utak mentén, főleg a dűlőutak mentén gyakran található fasor, ami jó példa a vonalas zöldfelületi elemekre, bár néhány területen hiányosságok is felmerülnek.

Csemőben egységesen telepített fasorokat találunk, főként a belterületen, bár még fiatalok (néhány helyen középkorúak), de idővel szép képet fognak mutatni és jól működnek majd, mint vonalas zöldfelületi elemek. Csemő utcái általában szélesek és tágasak, ezáltal lehetőséget nyújtanak növénytávok és fasorok telepítésére, amit már sok helyen ki is használtak, és a telepítések el is kezdődtek. A temető felé vezető úton végigültetett, idős fasor található a Vasút dűlőn, ami szép hangulatot teremt a közlekedők számára. A Kossuth utcában középkorú fasor kezd markáns elemévé válni az utcaképnek.

Csemőben több utcában elkezdődtek a telepítések, és a fiatal fák később frissítő zöldként fognak funkcionálni. A további fa- és növényssáv-telepítések ösztönzőek a többi utcában is, mivel a széles utcák és tágas zöld növényssávok jó lehetőséget nyújtanak erre a település számára. Az erdős területek nagy előfordulása miatt a fasorok hiánya nem jelent problémát a fő közlekedési útvonalak és bevezető utak mentén. (30. kép) Több helyen találni szoliter faóriásokat, főleg nyárfákat, amelyek védelmet igényelnek. (Csohány – Rigó, 2017)

30. kép: A Vasút dűlő a belterületből temető felé, 2023 (saját fotó)

A közfoglalkoztatottak fő feladatköre ezeken a területeken a belógó ágak visszanyírása, az útjavítás, a szeméthyűjtés, az árkok tisztán tartása vagy takarítása, az utak menti zöldfelületeken az inváziós fajok visszaszorítása kivágással, a sorfák vagy szoliter fák ápolása.

5. Javaslatok, a közfoglalkoztatási program tájgondozási lehetőségei

Csemőn a közfoglalkoztatásnak jelenleg kevés szerepe van a tájgondozásban, ezért ebben a fejezetben azt fejtem ki, hogy milyen lehetőségek állnak rendelkezésre és a jelenlévő módszereket hogyan lehet javítani.

Bár azt kétely nélkül ki lehet jelenteni, hogy a község településképe gondozott megjelenést ad, közel sem illik a táj természetes látványához. Javasolataim főként a természetközelebbi tájképre törekvés felé irányulnak, hogy a mesterséges erdők között ne szoruljanak ki az őshonos növények. Hiszen a tájgondozáshoz nem csupán az esztétikai megjelenés tartozik, hanem az ökológiai állapot védelme, a kulturális örökségek védelme, a hagyományos és hagyományaiban megújuló gazdálkodásnak a fenntartása, a tájak rehabilitációja és az azt romboló hatások megszüntetése. (Illyés, 2015) Javasolataimban a fő szempont a tájvédelem volt.

A fenntarthatóbb növénykiültetéssel, az esőkertek megalkotásával és a tájfásítással a helyi biodiverzitást lehetne növelni, mely kedvező mind a természet, mind az ember számára.

A védett bicikliutakkal a balesetek számát és a légszennyezést lehetne csökkenteni, továbbá egy könnyen elérhető testmozgási lehetőséget nyújtana.

A helyi túraúthálózat fejlesztésével még vonzóbb célponttá válna Csemő a turisták számára, továbbá a lakosokat is invitálná, hogy több időt töltsenek a természetben, miközben megismerik a településük értékeit.

5.1 Fenntarthatóbb növényalkalmazás

31. kép: A Hétvezér tér virágágyásai, 2023 (saját fotó)

Első javaslatot a növényhasználatra teszek. Csemő önkormányzata a köztereinek virágágyásába főként egynyári telepítéseket preferálnak. (31. és 33. kép) Az egynyári növények nagy díszítő értékűek és a község részben ennek is köszönheti számos kitüntetését. Azonban ez a megoldás nagyon munkaerőigényes és költséges. Évelő

virágok használata fenntarthatóbb és költséghatékonyabb módszer hosszútávon. Viszont az évelőkre váltást több tényező is befolyásolja.

Azon túl, hogy a telepítés eleinte költségesebb, tekintve hogy a csemői Marosi Faiskola nem árul évelőket, még egyéb akadály is, hogy nagy hagyománya van Dr Kováts Zoltán egynyári virágnemesítőnek (32. kép) és munkásságának a településen. (INT-02) A Dr. Kováts Zoltán Baráti Kör a Marosi Faiskola együttműködésével szokta megszervezni minden évben az eseményt, mely során megemlékeznek a díszpolgárunk munkásságáról és 'Magyar egynyári virágfajták értékelése' címmel beszélgetésre hívják a szakmai érdeklődőket. 2015-ben a település megkapta a Dr Kováts Zoltán emlékdíjat a legtöbb és legszebb magyar nemesítésű egynyári dísznövényfajta használatáért és bemutatásáért. (INT-03)

32. kép: Dr Kováts Zoltán (forrás: csemo.hu)

33. kép: A Hétvezér tér egynyári virágkiültetése, 2023 ősz (saját fotó)

Úgy vélem, hogy a fenntarthatóság és hatékonyság érdekében néhány zöldterület és intézmény virágágyásaiban az egynyári ültetéseket évelőkre kéne cserélni, név szerint a Piac téren és Református templomnál, a Wass Albert emlékparkban, a Putrisarki erdőnél, a Nefelejcs Óvodánál, a temetőben és a sportpályánál. A többi önkormányzati területen ajánlott megtartani a jól bevált egynyári kiültetéseket. Ezeket a 01-es tervlapon jelöltem. Így, évelő és egynyári egymással párhuzamos használatával még színesebbé lehet tenni a települést.

5.2 Szikkasztóárok helyettesítése esőkertekkel

A megfelelő vízelvezetés fontos az alföldi településeken, mivel ennél a rossz vízháztartású talajnál ügyelni kell a megfelelő vízgazdálkodásra. A homokos talajnak jó a vízáteresztő, de kedvezőtlen a vízmegtartó képessége, hamar kiszárad.

Az utak mentén lévő csapadékvízelvezetés általában a képeken látható módon, természetes szikkasztás által van megoldva. (34. kép)

34. kép: Csemő belterületének útmenti árcai (saját fotó)

Így nagyobb szükség van arra, hogy a vízmegtartást segítsük, erre pedig esőkert alkalmazása a megfelelő. Mind az önkormányzat részéről, mind a lakosok buzdításával érdemes lenne indítani egy programot vagy

pályázatot.

Az esőkertek (35. ábra) azon túl, hogy tovább színesítik a településképet, életteret biztosítanak a különböző rovaroknak, kétélűeknek és aprótestű állatoknak, ezzel az ökoszisztémát erősítik. Továbbá a víztisztításban is szerepe van, ami egy rurális területen, mint Csemő, különösen fontos, hiszen többen még mindig saját kútvizet használnak a központi helyett. Javaslom, hogy az egész belterületi utcahálózat mentén minél több esőkert jöjjön létre, ahogy a zöldhalmi településrészen is.

35. ábra: Esőkert felépítésére példa (forrás: INT-12)

5.3 Védett bicikliúthálózat kiépítése

Mіндеzen felül a település úthálózata hiányt szenved a kerékpárút terén. Zöldhalmon újonnan épült biciklisáv (36. kép), azonban ez kizárólag a település azon szakaszára, a főúton történt meg. Ez részben könnyíti a kerékpáros közlekedést, viszont aki Csemő központjából akar eljutni, még mindig egy meglehetősen veszélyes szakaszon kell, hogy

áthaladjon. Azonban hogyha az egész főútra épül kerékpársáv, akkor akár a Ceglédre való beutazáskor is csökkentené a buszok vagy gépjárművek használatát.

A javaslatom az összes kerékpárút nélküli útszakaszra kiterjed, de főként a 4608-as út Csemő-Zöldhalom és Zöldhalom-Cegléd közti szakaszára.

36. kép: Csemő belterülete felől Zöldhalom megközelítése, 2023 (saját fotó)

Ez a nagyobb beruházás természetesen nem csupán abban hordoz anyagi terheket, hogy az önkormányzatnak be kell szereznie a megfelelő árukat, hanem a közmunkások alacsony képzettsége miatt további vállalkozók segítségére szorul.

5.4 Tájéftásítási, erdősítési javaslatok

Habár Csemőnek nincsenek hegyei, folyói vagy akár homokbuckái, és az erdő jelentős arányából fakadóan a kilátás is korlátozott, vannak olyan táji értékei, amiket lehetne turisztikai szempontból hasznosítani. A Putrisarki parkerdő egy nagyon jó példa arra, hogy egy, a lakók által előszeretettel használt természetközeli térnél mennyire lényeges a megfelelő elérhetőség. A helyiek rendszeresen használják kutyasétáltatásra, túrázásra, piknikre, esetleg bográcsozásra is, azonban mivel nincsen kitáblázva az útvonal, aki nem tősgyökeres, nem is tudhat a létezéséről. Pedig olyan nagy események alkalmával, mint a Dr Kováts Zoltánra való megemlékezés vagy a majális, tökéletesen megfelel a hely egy kisebb-nagyobb közös étkezésre és mulatozásra.

A külterületi önkormányzati területeken, mint az ököcentrumban, a Putrisarki parkerdő területén és a temető környezetében tájftásítási program megtervezése ajánlott, hogy ellensúlyozzuk az idegenhonos erdőtelepítéseket és az útmenti inváziós fásszárúakat.

További tájftásítási potenciál van azokban az erdőrészekben, melyek az erdőterképen (INT-09) nagy mértékben tűzveszélyes területnek vannak jelezve, mint a Putrisarki parkerdő környékén (22. ábra). Ezen területek felfrissítésével csökkenteni lehet az erdőtüzek mértékét és mennyiségét. Mivel a zömük nem önkormányzati kézben van, így

a településvezetőség csupán annyival tudja ezt kezdeményezni, hogy pályázatot ír ki és támogatást nyújt az erdőtulajdonosoknak ez ügyben.

Ezen túl vannak olyan terhelt útszakaszok a településen, ahol nem található sem fasor, erdő vagy erdősáv, így fásítást javaslok (01-es tervlap) őshonos fafajokkal, lehetőség szerint minél diverzebb összeállításban.

5.5 Helyi túraúthálózat fejlesztése

37. kép: Túraúthjelzés Csemő belterületén, 2023 (saját fotó)

Csemőn átmegy a Nagykőrös-Csemő-Putrisarki erdő túraút, mely egészen bemegy a belterületébe is (37. kép). Azonban ez egy elhanyagolt, hiányos útvonal.

A Gerje-mente Csemő területére eső része egy olyan érték, melyről érdemes tájékoztató táblákat kitenni. Hogy a terület elérhetőbbé váljon és közelebb hozza a lakosokat ehhez az értékhez a településükön, a már meglévő túraútvonal fejlesztése szükséges. Ahogy a 01-es számú tervlapon látszik, a Putrisarki parkerdőn át futó túraút több helyen megszakad vagy zsákutcába torkollik. (INT-10) A 01-es tervlapon sárga szaggatott vonallal jelöltem, ami mentén javaslom ennek a túraútnak a kibővítését.

6. Összefoglalás

Szaktervezésben kifejtem a közfoglalkoztatás, a közfoglalkoztatási programok, az önkormányzat, a tájgondozás, a település- és tájképi feladatok és Csemő község kapcsolatait, összefüggéseit. Ezen felül részletesen bemutatom Csemő település tájvizsgálatát; vizsgálom a természeti adottságait a településhálózatát, a tájtörténetét, a területhasználatát, gazdasági és társadalmi viszonyait, védett területeit, valamint a tulajdoni viszonyokat. Ez alapján megállapítom, hogy Csemőn nagy a potenciál a tájgondozási fejlesztésekre.

Az önkormányzat nagyon figyel a településképi igényes megjelenésére és a lakosok szorosan együttműködnek a városvezetőséggel. A falubeliek és a polgármester közvetlenebb kapcsolata miatt a tájidentitás erősítése is könnyebb, mint egy nagyobb lakosságú településen, ezáltal a felsorolt javaslatok megvalósítása is elérhetőbb.

A javaslataimat a tájgondozás, azon belül a természetközeli szemléletmód határozta meg, továbbá a település közfoglalkoztatási helyzete és lehetőségei. Több éven át húzóó beruházásokat ajánlottam, mint az út menti szikkasztóárkok esőkertté alakítása, kerékpárutak kiépítése, a Gerje-menti védett természeti terület tájturisztikai hasznosítása, a túrautak modernizálása és tájfásítás. Az elérhetőbb és gyorsabban megvalósítható javaslatom a virágágyások növényalkalmazásával kapcsolatos. Fenntarthatóbb és természetközeli lenne őshonos évelők és cserjék alkalmazása egyes ágyásokban a drága egynyáriakkal szemben, hogy a fentebb említett további javaslatokra több munkaerő és egyéb erőforrás jusson.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék néhány szót említeni mindazokról, akik nélkül nem olvashatnák ezen sorokat. Köszönöm szépen elsősorban a konzulensemnek, dr Illyés Zsuzsannának a kitartó támogatását és fáradhatatlan segítségnyújtását, hogy segítse a dolgozatom létrejöttét. Megköszönöm Csemő község polgármesterének, dr Lakos Rolandnak a lelkes együttműködést és hogy minden felé irányuló kérdésemre a tőle telhető leghamarabb és legjobb tudása szerint válaszolt. Hála illeti az egyetemi tanárait, akik az elmúlt évek alatt átadták a tudásukat, melyet használva megkönnyítették a kutatásom. Köszönettel tartozom továbbá a szaktársaimnak, barátaimnak és családtagjaimnak, hogy támogatásukkal sikeresen megvalósítottam a szakdolgozatomat és tanulmányaim végéhez értem.

Irodalomjegyzék

- Csohány et al., 2019a Csohány Klára – Farkas Szilvia – Lőrincze Zsuzsanna – Rigó István (2019): Örökségvédelmi hatástanulmány, Csemő Község Önkormányzata, Csemő
- Csohány et al., 2019b Csohány Klára – Farkas Szilvia – Lőrincze Zsuzsanna – Rigó István (2019): Megalapozó vizsgálat, Csemő Község Önkormányzata, Csemő
- Csohány Rigó, 2017 – Csohány Klára – Rigó István (2017): Csemő Településképi Arculati Kézikönyv, Csemő Község Önkormányzat, Csemő
- Dövényi, 2010 Dövényi Zoltán (2010): Magyarország kistájainak katasztere, Pannónia-Print Kft, Budapest, 62-65.
- Hubayné, 2017 Hubayné Horváth Nóra (2017): Nemzetközi tájgondozási gyakorlatok összehasonlító elemzése. A VII. Magyar Tájökológiai Konferencia Tanulmányai, 25-27.
- Illyés, 2015 Illyés Zsuzsanna (2015): Tájgondozás, mint a tájvédelem helyi eszköze, 4D - Tájépítészeti és Kertművészeti Folyóirat, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 40. szám, 14-23. oldal
- Kálmán, 2015. Kálmán Judit (2015): A közfoglalkoztatási programok háttere és 42-58.old. nemzetközi tapasztalatai. In: Munkaerőpiaci tükrök, 2014. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 42-58.
- Nyilas Váradi, 2010 – Nyilas Mihály – Váradi Monika Mária (2010): Esély Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat, Hilscher Rezső Alapítvány, Budapest, 21. évf. 1.sz.
- Pintér, 2016 Dr. Pintér Sándor (2016): Közfoglalkoztatási kiállítások 2016, Dr. Pintér Sándor belügyminiszter, Vác
- Szabó et al, 2017 Szabó Dániel – Bali Lóránt – Hegedűsné Baranyai Nóra (2017): A közmunka program hatása – A munkaerő piacra való reintegrációs hatás felmérése, Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, 49-56.

- Századvég, 2016 Századvég Politikai Iskola Alapítvány (2016): Esettanulmányos kutatás: a gazdasági és társadalmi szervezetek bevonása a közfoglalkoztatási programokba, Századvég Politikai Iskola Alapítvány
- INT-01 <https://kozfoglalkoztatas.kormany.hu/fogalomtar> 2022. december 23.
- INT-02 https://marosifaiskola.hu/?page_id=347 2023. január 17.
- INT-03 <https://fruitresearch.naik.hu/gyki-in-memori-am-dr-kovats-zoltan> 2023. február 20.
- INT-04 <https://www.elkh-taki.hu/hu> 2023. március 03.
- INT-05 http://www.pestmegye.hu/images/2014/teruletrendezes/Teruletrendezesi_terv/Pest_J400e_05_Tajkepvedelem.pdf 2023. március 04.
- INT-06 <http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu> 2023. március 27.
- INT-07 <https://www.nefag.hu/okoturisztika/putrisarki-parkerdo/> 2023. április 10.
- INT-08 <https://csemo.hu/viragos-csemo.php> 2023. április 11.
- INT-09 <https://erdoterkep.nebih.gov.hu> 2023. április 14.
- INT-10 <https://turistautak.openstreetmap.hu/turut-6736053> 2023. július 17.
- INT-11 https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=05184 2023. augusztus 30.
- INT-12 <https://www.esokert.hu/mi-az-esokert/> 2023. szeptember 26.

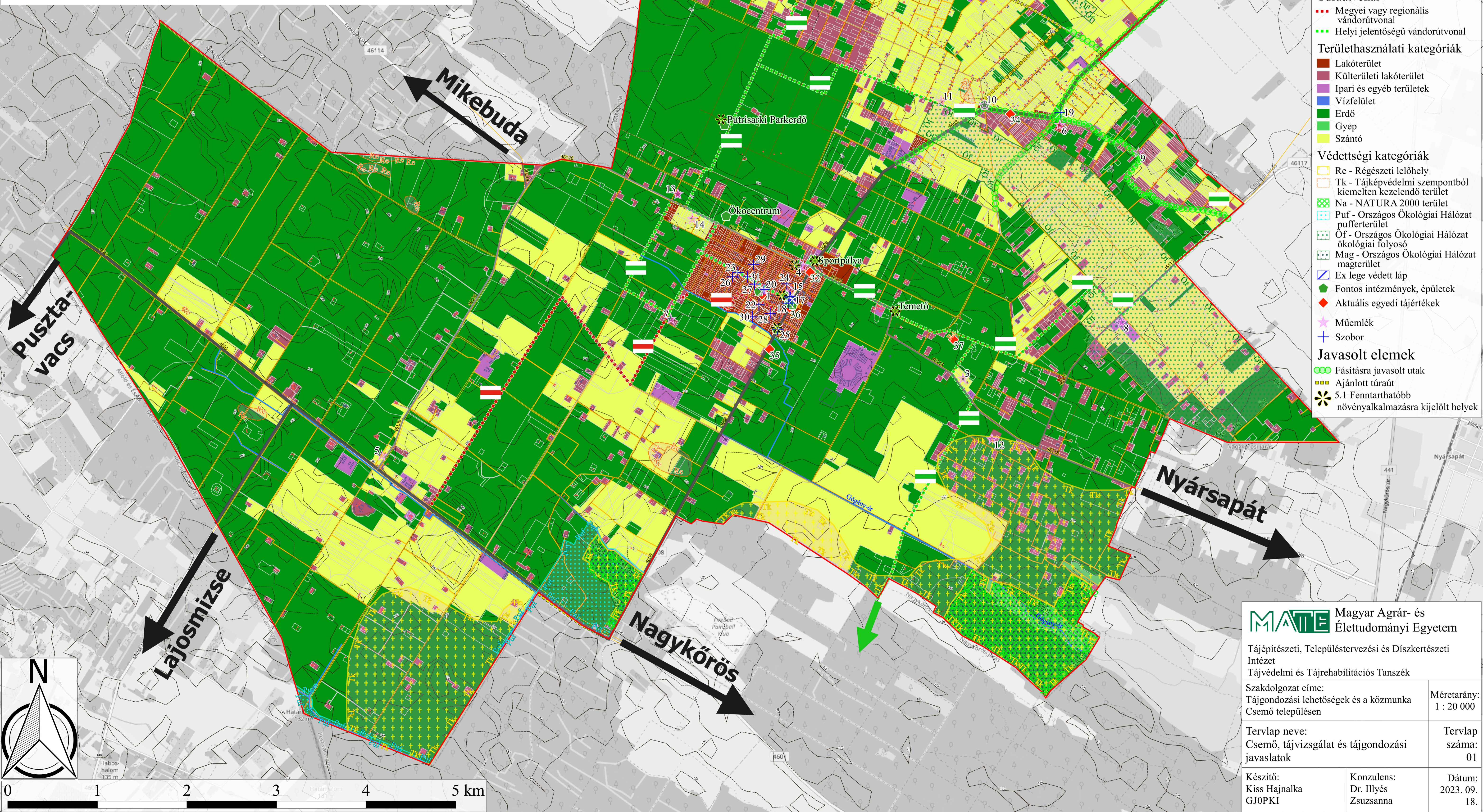
- Műemlékek:**
1. Római Katolikus Templom
  2. Református Templom
  3. Soós Kastély
  4. Felsőcsemő vasútállomás
  5. Hantháza vasútállomás
  6. Zöldhalmi öreg iskola
  7. Bogdáni iskola
  8. Szabad Föld major
  9. Ladányi emlékház
  10. Tájház
  11. Régi tanyaépület
  12. Biró tanya
  - 13-14. pincházak
  15. Határkő

- Szobrok:**
16. Négy évszak
  17. Harangláb
  18. '56-os emlékmű
  19. Ladányi Mihály szobor
  20. Szent István megkoronázása
  21. Padok
  22. Árpád fejedelem
  23. Petőfi Sándor szobor
  24. II. Rákóczi Ferenc szobor
  25. Szent István szobor
  26. Arany János szobor
  27. Dobó István szobor
  28. Táncsics Mihály szobor
  29. Wass Albert szobor
  30. Ady Endre szobor
  31. Dózsa szobor

- Egyedi tájértékek:**
- 32-35. Kereszt
  36. Szobor
  37. Sashalom

Jelmagyarázat

- Terület
  - Tengerszint feletti magasság (m)
  - Vízfolyások
- Telekhatárok**
- Köztulajdon
  - Lakóépület
  - Egyéb épület
  - Egyéb
- Meglévő elemek**
- Úthálózat**
- Főút
  - Mellékút
  - Földút
- Túraútvonal**
- Megyei vagy regionális vándorútvonal
  - Helyi jelentőségű vándorútvonal
- Területhasználati kategóriák**
- Lakóterület
  - Külterületi lakóterület
  - Ipari és egyéb területek
  - Vízfelület
  - Erdő
  - Gyep
  - Szántó
- Védettségi kategóriák**
- Re - Régészeti lelőhely
  - Tk - Tájvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület
  - Na - NATURA 2000 terület
  - Puf - Országos Ökológiai Hálózat puffterület
  - Óf - Országos Ökológiai Hálózat ökológiai folyosó
  - Mag - Országos Ökológiai Hálózat magterület
  - Ex lege védett láp
  - Fontos intézmények, épületek
  - Aktuális egyedi tájértékek
  - Műemlék
  - Szobor
- Javasolt elemek**
- Fásításra javasolt utak
  - Ajánlott túraút
  - 5.1 Fenntarthatóbb növényalkalmazásra kijelölt helyek

MATE Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Tájépítészeti, Településtervezési és Diszkertészeti Intézet
Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

Szakdolgozat címe: Tájgondozási lehetőségek és a közmunka Csemő településen

Méretarány: 1 : 20 000

Tervlap neve: Csemő, tájvizsgálat és tájgondozási javaslatok

Tervlap száma: 01

Készítő: Kiss Hajnalka GJOPKI
Konzulens: Dr. Illyés Zsuzsanna
Dátum: 2023. 09. 18.